

Монгол улсын хэвлэл
№ 02 дугаар сарын 7
№5 /674/

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН АЛБАН МЭДЭЭЛЭЛ

Монгол Улсын
хууль

210

Монгол Улсын Их
Хурлын тогтоол

211

Монгол Улсын
Эдийн засгийн газрын
тогтоол

239

**Монгол Улсын Их Хурлын
чуулганы хуралдааны
дэгийн тухай хуульд нэмэлт,
өөрчлөлт оруулах тухай**

**Уур амьсгалын өөрчлөлтийн
үндэсний хөтөлбөр батлах тухай**

Жагсаалт батлах тухай

ГАРЧИГ**МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ**

35. Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай 210

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

36. Уур амьсгалын өөрчлөлтийн үндэсний хөтөлбөр батлах тухай Дугаар 02 211

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

37. М.Батааг албан тушаалд томилж тухай Дугаар 13 237
38. Б.Бямбасайханыг албан тушаалд томилж тухай Дугаар 14 238

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

39. Тогтоолын хавсралтад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай Дугаар 284 238
40. Жагсаалт батлах тухай Дугаар 286 239
41. Дүрэм батлах тухай Дугаар 288 242

**МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН
ТОГТООЛ**

42. Хуульч сонгон шалгаруулах тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1 дэх хэсгийн 18.1.2 дахь заалт Үндсэн хуулийн Тавин нэгдүгээр зүйлийн 3, 4 дэх хэсгийн заалтыг зөрчсөн эсэх тухай маргааныг эрхэлэн шийдвэрлэсэн тухай Дугаар 02 247

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2011 оны 01 дүгээр
сарын 20-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ЧУУЛГАНЫ
ХУРАЛДААНЫ ДЭГИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 21.11 дэх хэсгийн "гишүүд" гэсний дараа "хууль санаачлагчаас асуулт асууж," гэж нэмсүгэй.

2 дугаар зүйл. Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн дараахь хэсгийг дор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

1/7 дугаар зүйлийн 7.1 дэх хэсэг:

"7.1.Нээлттэй хуралдаанд тухайн хэлэлцэж байгаа асуудлыг боловсруулахад оролцсон ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүн, Улсын Их Хурлын Тамгын газрын болон нам, эвслийн бүлгийн ажлын албаны холбогдох ажилтан, энэ хуулийн 53¹.2-т заасан сурвалжлах эрхтэй хэвлэл мэдээллийн байгууллагын ажилтан оролцож болно."

2/53¹ дүгээр зүйлийн 53¹.2 дахь хэсэг:

"53¹.2.Улсын Их Хурлын үйл ажиллагааг сурвалжлах эрхийг хэвлэл мэдээллийн байгууллагаас ирүүлсэн саналыг нь харгалзан Улсын Их Хурлын Тамгын газар хэвлэл мэдээллийн ажилтанд нэр зааж олгоно. Хэвлэл мэдээллийн байгууллага нь саналаа ирүүлэхдээ тухайн ажилтны ажлын үр чадвар, мэргэшсэн байдлыг нь харгалзсан байвал зохино."

3 дугаар зүйл.Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 7¹ дүгээр зүйлийн 7¹.1.1 дэх заалтын "нэг сарын" гэснийг "14-өөс доошгүй хоногийн" гэж, 15 дугаар зүйлийн 15.2 дахь хэсгийн "батална" гэснийг "батлагдсанд тооцно" гэж, 16 дугаар зүйлийн 16.13 дахь хэсгийн "Энэ хуулийн 16.5-д заасан" гэснийг "Байнгын хороо" гэж, мөн зүйлийн 16.14 дэх хэсгийн "Ажлын хэсэг" гэснийг "Энэ хуулийн 16.13-т заасан ажлын хэсэг" гэж тус тус өөрчилсүгэй.

4 дүгээр зүйл. Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.7 дахь заалтын "бөгөөд нэмэлт хариулт, тайлбар хангалтгүй гэж үзвэл тухайн гишүүний саналаар 2 хүртэл удаа тус бүр 1 минутаас илүүгүй хугацаагаар дахин нэмэлт асуулт асууж тайлбар авах" гэснийг, 53¹ дүгээр зүйлийн 53^{1.3} дахь хэсгийн "Төрийн ордонд тусгайлан гаргасан өрөөнд байрлан" гэснийг тус тус хассугай.

5 дугаар зүйл. Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 53¹ дүгээр зүйлийн 53^{1.4} дэх хэсгийг хүчингүй болсонд тооцугай.

6 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 2011 оны 01 дүгээр сарын 20-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

Д.ДЭМБЭРЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2011 оны 01 дүгээр
сарын 06-ны өдөр

Дугаар 02

Улаанбаатар
хот

Уур амьсгалын өөрчлөлтийн үндэсний хөтөлбөр батлах тухай

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 43 дугаар зүйлийн 43.1 дэх хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Монгол Улсын Мянганы хөгжлийн зорилтод суурилсан Үндэсний хөгжлийн цогц бодлогын хүрээнд хэрэгжүүлэх "Уур амьсгалын өөрчлөлтийн үндэсний хөтөлбөр"-ийг хавсралтаар баталсугай.

2. "Уур амьсгалын өөрчлөлтийн үндэсний хөтөлбөр"-ийг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөг батлан хэрэгжилтийг зохион байгуулж, холбогдон гарах зардлыг жил бүрийн Монгол Улсын эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэл, улсын төсөвт тусгаж байхыг Монгол Улсын Засгийн газар /С.Батболд/-т даалгасугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

Д.ДЭМБЭРЭЛ

Монгол Улсын Их Хурлын
2011 оны 02 дугаар тогтоолын хавсралт

УУР АМЬСГАЛЫН ӨӨРЧЛӨЛТИЙН ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨР

НЭГ,НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ

1.1. Монгол орны уур амьсгалын өөрчлөлт, түүний үр дагаврын өнөөгийн байдал

Уур амьсгалын өөрчлөлт гэж уур амьсгал байгалийн жам ёсоороо хэлбэлзэх хугацааны туршид хүний шууд болон шууд бус үйл ажиллагааны улмаас дэлхийн хийн мандлын бүтцэд гарч байгаа өөрчлөлтийн дүнд бий болсон өөрчлөлтийг хэлнэ. Уур амьсгалын өөрчлөлт нь байгалийн болон бусад хүчин зүйлийн нөлөө, түүний дотор хүний үйл ажиллагааны улмаас үүснэ.

Монгол орон нь газар зүйн байршил, эмзэг экосистем, байгаль цаг агаараас хараат эдийн засгийн тогтолцоо зэргээсээ шалтгаалан уур амьсгалын өөрчлөлтөд нэн өртемтгий. Сүүлийн дөчөөд жилийн дотор дэлхийн уур амьсгалын өөрчлөлт болон хүний үйл ажиллагааны улмаас монгол орны экосистемд мэдэгдэхүйц өөрчлөлт орж, энэ нь цөлжилт, ган, зудын давтагдал ихсэх, усны нөөц, биологийн олон янз байдал хомсдох зэргээр илэрч, улмаар улс орны эдийн засаг, ард түмний амьдралын түвшинд таагүй нөлөө үзүүлэх хэмжээнд нэгэнт хүрээд байна.

Монгол орны агаарын жилийн дундаж температур 1940 оноос 2008 оны хооронд 2.14°C -ээр дулаарсан нь дэлхийн агаарын дундаж температур 1906 оноос 2005 онд 0.74°C -аар нэмэгдсэн үзүүлэлттэй харьцуулахад манай оронд дулааралт илүү эрчимтэйгээр явагдаж байгааг харуулж байна. Дулааралтын улмаас өндөр уулын мөс хайлж, мөнх цэвдэг элэгдэлд орж байна. Хархираа, Түргэн, Мөнххайрхан, Цамбагараа, Сайр уулсын мөсөн бүрхүүлийн талбай 1992 оноос 2002 оны хооронд 30 орчим хувиар багасчээ.

1961 оноос хойш газрын гадаргын ууршиц 118.1 мм-ээр ихэссэн, ургамлын ургалтын хугацаанд ордог хур борооны хэмжээ 33.0 мм-ээр буурсан нь хуурийшилт, цөлжилтийн гол шалтгаан болж байна. Улаар

цас ханзрах хугацаа бараг нэг сараар урагшилж, хөрс цасан бүрхүүлгүй болон ургамал бүрхэвчгүй байх хугацаа уртассан нь салхинд газрын хөрс элэгдэх боломжийг нэмэгдүүлж, 1960-аад оноос хойш шороон шуургатай өдрийн тоо нийт нутгийн хэмжээнд 3-4 дахин ихэссэн байна.

Хуурайшилт эрчимтэй явагдаж байгаагаас олон зуун гол, горхи, булаг шанд, нуур, цөөрөм хатаж ширгэн, бэлчээрийн ургамлын ургац буурч, зүйлийн бүрдэл нь хомсдож байна. Бэлчээр доройтож, хэт халуун өдрийн тоо нэмэгдсэнээс мал сүрэг зун, намар тарга хүчээ бүрэн авч чадахгүй давжаарч зудын гамшгийг тэсвэрлэх чадвар нь буурч байна.

Уур амьсгалын өөрчлөлтийн гол шалтгаан нь хүний үйл ажиллагааны улмаас агаар мандалд ялгарч байгаа хүлэмжийн хий юм.

Хүлэмжийн хий гэж хэт улаан туяаг шингээн авч буцаан туяаруулах шинж чанартай байгалийн буюу хүний үйл ажиллагааны гаралтай хийн мандлын бүрэлдэхүүн хэсэг юм. Үүнд нүүрсхүчлийн хий (CO_2), метан (CH_4), азотын хүчил (N_2O), ус фторт нүүрстөрөгчүүд (HFC_x), перфторт нүүрстөрөгчүүд (PFC_x), гексафторт хүхэр (SF_6) зэрэг хий орно. Хүний үйл ажиллагааны улмаас агаар мандал дахь хүлэмжийн хийн агууламж ихсэж байгаа нь орчин үеийн уур амьсгалын өөрчлөлтийн гол шалтгаан болж байна.

Монгол Улсын хэмжээгээр хүлэмжийн хийн нийт ялгаралт 2006 онд 18,868 мян.тн- CO_2 -экв, шингээгч /хүлэмжийн хий, тоосонцор буюу хүлэмжийн хийн урьдач бодис агаар мандалд орж байгаа аливаа явц, үйлдлийн хэлбэр буюу механизм/-ийг хассан цэвэр ялгаралт 15,628 мян. тн- CO_2 -экв байжээ. Хүлэмжийн хийн нийт ялгаралтын 54.2 хувийг эрчим хүч, 34.2 хувийг хөдөө аж ахуй, үлдсэн хувийг газар ашиглалт, ойн талбайн өөрчлөлт, үйлдвэр, хог хаягдлын зэрэг салбар тус тус эзэлж байна. 2006 оны байдлаар Монгол Улсын нэг хүнд ногдох хүлэмжийн хийн ялгаралтын хэмжээ ихэнх хөгжж байгаа орон болон дэлхийн дунджаас ихээхэн дээгүүр байна. Улс орны хөгжлийн цаашидын чиг хандлагаас харвал хүлэмжийн хийн ялгаралт цаашид ч эрс нэмэгдэх төлөвтэй. Иймд байгаль орчныг хамгаалах, ялангуяа агаарын бохирдлыг бууруулах зорилттой уялдуулан хүлэмжийн хийн ялгаралтыг бууруулах талаар цахилгаан эрчим хүч, дулааны үйлдвэрлэл, хэрэглээний үр ашгийг дээшлүүлэх, байгальд ээлтэй технологи нэвтрүүлэх, түлшний боловсруулалтыг сайжруулах, сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэх арга хэмжээ авах шаардлагатай

байна.

Монгол нутагт ган, зуд, аадар бороо, мөндөр, хүчтэй цасан болон шороон шуурга, уруйн үер зэрэг байгаль, цаг агаарын аюултай болон гамшигт үзэгдлийн давтамж, эрч хүч нэмэгдэж, улмаар хүн амын осол, эндэгдэл мэдэгдэхүйц өсөн нийгэм, эдийн засагт учруулах хор хохирлын хэмжээ сүүлийн 20 гаруй жилд 2 дахин нэмэгджээ.

Дулааралтын улмаас хүнсний бүтээгдэхүүний хадгалалтын горим алдагдах, хэт халуун өдрийн тоо нэмэгдсэнээр ходоод, гэдэсний болон суулгалт, зүрх судасны өвчлөл өсөх хандлагатай байна. Монгол оронд 1988 онд зүрх судасны өвчлөлийн тохиолдлын тоо 10,000 хүн тутамд 100 орчим байсан бол 2008 оны байдлаар 600 орчим болж өссөн байна.

Уур амьсгалын дулааралт, хүний үйл ажиллагаанаас үүдэлтэй байгаль орчны доройтол цаашид энэ хурдцаар үргэлжилбэл экологийн томоохон сүйрэлд хүргэж болохын дээр улс орны эдийн засгийн тогтвортой хөгжил, хүн амын эрүүл мэнд, амьжиргаанд ихээхэн сөрөг нөлөө үзүүлэх магадлал улам бүр нэмэгдэх болно.

1.2. Уур амьсгалын өөрчлөлтийн цаашдын хандлага, болзошгүй нөлөөлөл

Монгол орны агаарын температурын жилийн дундаж XXI зууны дунд үе гэхэд дунджаар 2.1-3.0°C, зууны сүүлээр 3.1-5.0°C-аар дулаарч XX зууны дулааралтын эрчээс ойролцоогоор 2-3 дахин илүү байх, хур тунадас 2030 оноос хойш 6-15 хувь нэмэгдэх, харин өвлийн улиралд 2050 он хүртэл 7-15 хувь, түүнээс хойших хугацаанд ойролцоогоор 50 хувь өсөх урьдчилсан тооцоо гарч байна.

Эрдэмтдийн тооцоогоор дулааралт нь хуурайшилт, цөлжилтийг улам идэвхжүүлж, гадаргын ууршилт нь хур тунадасны бага хэмжээний өсөлтөөс даруй 6-10 дахин их байхаар байна. Дулааралтын улмаас цэвдэг, өндөр уулын мөстөлийн хайлалт улам идэвхжих болно. Цамбагарав уулын мөстлийн зузаан 2040 оны үед 50 м-ээр, 2050-2060 оны үед 100 м-ээр, 2070-2080 оны орчимд 200 м-ээр тус тус хайлах төлөвтэй байна. Цэвдэгт мөчлөн элэгдлийн улмаас Агтай, Хангайн нурууны ар хажуугаар эх ярдэг голуудын усны нөөц зууны эхний хагаст нэмэгдэх магадлалтай боловч

цаашид багасах болно.

Зундаа их халж хуурайшлын жилийн хүйтэн улиралд ордог цасны хэмжээ нэмэгдсэнээр зудын эрсдэл улам нэмэгдэж, бэлчээрийн мал аж ахуйг эрхлэх байгалийн нөхцөл нэн хүндэрч болзошгүй. Газар тариалангийн төв бүсэд улаан буудайн ургац 2011-2030 онуудад дунджаар 15 хувиар буурч болзошгүй байна. Дулааралтын улмаас монгол оронд урьд өмнө ажиглагдаж байгаагүй дулаан орны шинэ өвчин дамжуулагчид тархах, хүнсний аюулгүй байдал алдагдаж, улмаар хүний эрүүл мэндэд сөргөөр нөлөөлөх магадлал өндөр байна.

Уур амьсгалын дулаарах үед зарим нутагт дулаан бүсийн ургамал тарих, газар тариаланд өмнө нь ашиглах боломжгүй байсан хүйтэн уур амьсгалтай зарим нутгийг эзэмших, байшин барилгын халаалтын хугацааг богиносгох, ханын зузааныг нимгэлэх боломж бүрдэх, зарцуулах цахилгаан эрчим хүч, дулааныг хэмнэх, гол мөрөн, нуурын мөсөн бүрхүүлтэй байх хугацаа богиносгох зэрэг эерэг нөхцөл бүрдэх боловч манай орны хувьд сөрөг үр дагавар нь эрс давамгайлахаар байна.

1.3. Уур амьсгалын өөрчлөлтийн үндэсний хөтөлбөр боловсруулах эрх зүйн үндэслэл

Энэхүү хөтөлбөрийг боловсруулан хэрэгжүүлэх эрх зүйн үндэслэл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль болон холбогдох бусад хууль, Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, Монгол Улсын Мянганы хөгжлийн зорилгод суурилсан Үндэсний хөгжлийн цогц бодлого, Төрөөс экологийн талаар баримтлах бодлого, Төрөөс хүнс, хөдөө аж ахуйн талаар баримтлах бодлого, Төрөөс малчдын талаар баримтлах бодлого, Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн үндэсний хөтөлбөр, холбогдох бусад салбарын хөтөлбөр болон Монгол Улс нэгдэн орсон олон улсын гэрээ, конвенц, ялангуяа Уур амьсгалын өөрчлөлтийн тухай НҮБ-ын суурь конвенц, Киотогийн протокол, Цөлжилттэй тэмцэх, Биологийн олон янз байдлыг хамгаалах конвенц зэрэг эрх зүйн баримт бичиг болно.

Уур амьсгалын өөрчлөлтийн тухай НҮБ-ын суурь конвенцоор хүлээсэн үүргийнхээ хүрээнд Монгол Улсын Засгийн газар 2000 оноос “Уур амьсгалын өөрчлөлтийн үндэсний хөтөлбөр” боловсруулан хэрэгжүүлж байгаа боловч дэлхийн болон монгол орны уур амьсгалын өөрчлөлтийн тухай мэдлэг, мэдээлэл улам өргөжиж, энэ талаархи олон улсын хамтын

ажиллагааны цар хүрээ, механизм боловсронгуй болж байгаа нь энэхүү хөтөлбөрийг улс орны эдийн засаг, нийгмийн асуудлаархи бусад бодлого, хөтөлбөртэй нягт уялдуулан боловсронгуй болгож хэрэгжүүлэх хэрэгтэй байгааг харуулж байна. Түүнчлэн уур амьсгалын өөрчлөлтийн талаархи асуудлыг шийдвэрлэхэд чиглэсэн арга хэмжээ, хүлээж байгаа үр дүн, түүний шалгуур үзүүлэлтийг тодорхой болгон шинэчлэн боловсруулах шаардлага тулгарч байна.

Цэвэр хөгжлийн механизм нь Уур амьсгалын өөрчлөлтийн тухай НҮБ-ын суурь конвенц, түүний Киотогийн протоколын хэрэгжилтийг хангах нэг арга зам юм. Цэвэр хөгжлийн механизмын зорилго нь конвенцийн 1 дүгээр хавсралтад ороогүй Талуудад (хөгжиж байгаа орнууд) тогтвортой хөгжлийг хангах, Конвенцийн эцсийн зорилгод хүрэхэд нь хувь нэмрээ оруулахад нь туслах, 1 дүгээр хавсралтад орсон Талуудад (өндөр хөгжилтэй орнууд) Киотогийн протоколын 3 дугаар зүйлийн дагуу хүлээх хүлэмжийн хийн ялгаралтыг хязгаарлах ба бууруулах тоон үүргээ биелүүлэхэд нь туслахад оршино.

Монгол Улсын Их Хурлын 2008 оны 01 дүгээр сарын 31-ний өдрийн 12 дугаар тогтоолоор баталсан "Монгол Улсын Мянганы хөгжлийн зорилгод суурилсан Үндэсний хөгжлийн цогц бодлого"-ын Монгол Улсын хөгжлийн 5 дугаар тэргүүлэх чиглэлийн "Уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох арга чадавхийг бий болгох, экосистемийн тэнцвэрт байдлын алдагдлыг зогсоох, хамгаалах замаар тогтвортой хөгжлийн орчин бий болгоно" гэсэн заалт нь "Уур амьсгалын өөрчлөлтийн үндэсний хөтөлбөр" /цаашид хөтөлбөр гэх/-ийг боловсруулах гол үндэслэл болж байна.

Дасан зохицохуй гэдэг нь уур амьсгалын өөрчлөлтийн бодит болон болзошгүй сөрөг нөлөөлөл, үр дагаварт байгаль, нийгмийн өртөх байдлыг бууруулах, эсхүл эерэг нөлөөлөл, аятай таатай нөхцөлийг аль болох бүрэн дүүрэн ашиглахад чиглэсэн хүний үйл ажиллагаа, арга хэмжээ юм.

Түүнчлэн монгол орны нутаг дэвсгэр дээр улам бүр эрчимжиж байгаа уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулах, энэхүү өөрчлөлтөд дасан зохицох, хүлэмжийн хийн ялгаралтыг бууруулах нь үйлдвэрлэлийн үр ашиг, бүтээмжийг дээшлүүлэх, байгаль орчинд үзүүлэх дарамтыг багасгах, байгаль орчны босхирдол, доройтлыг багасгах, тогтвортой хөгжлийг хангах, "Ногоон өсөлт"-ийн бодлогыг хэрэгжүүлэх үндэслэл болно.

ХОЁР ХӨТӨЛБӨРИЙН ЗОРИЛГО, СТРАТЕГИЙН ЗОРИЛТУУД, ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ХУГАЦАА, ҮЕ ШАТ, БАРИМТЛАХ ЗАРЧИМ

2.1.Хөтөлбөрийн зорилго

Энэхүү хөтөлбөрийн зорилго нь байгаль орчны тэнцвэрт байдлыг хадгалах, уур амьсгалын өөрчлөлтөд, эдийн засаг, нийгмийн салбарыг нийцүүлэн хөгжүүлэх, түүний эмзэг байдал, эрсдэлийг бууруулах, хүлэмжийн хийн ялгаралтыг багасгах замаар үйлдвэрлэлийн үр ашиг, бүтээмжийг дээшлүүлэх, ногоон эдийн засгийн хөгжил, өсөлтийн бодлогыг хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэхэд оршино.

Уг хөтөлбөр хэрэгжиж дуусахад буюу 2021 он гэхэд Монгол Улсад байгаль, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох чадамж бүрдэж, ногоон эдийн засгийн суурь нөхцөлийг бүрдүүлсэн байна.

2.2.Хөтөлбөрийн стратегийн зорилтууд

Хөтөлбөрийн зорилгод хүрэхийн тулд дараахь стратегийн зорилтыг тодорхойлж байна:

2.2.1.уур амьсгалын өөрчлөлтийн улмаас гарч байгаа асуудлыг шийдвэрлэхэд чиглэсэн үйл ажиллагааг дэмжсэн эрх зүйн орчин, бүтэц, зохион байгуулалт, удирдлагын тогтолцоог бүрдүүлэх;

2.2.2.уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох үндэсний чадавхийг бүрдүүлж, байгаль орчны тэнцвэрт байдлыг ханган, эдийн засаг, нийгмийн эмзэг байдал, эрсдэлийг үе шаттайгаар бууруулах;

2.2.3.байгаль орчинд ээлтэй технологи нэвтрүүлэх, үйлдвэрлэл, хэрэглээний үр ашиг, бүтээмжийг дээшлүүлэх замаар хүлэмжийн хийн ялгаралтыг үе шаттайгаар бууруулж, карбон багатай эдийн засагт шилжих эхлэлийг тавих /үүнд "карбон багатай эдийн засаг" гэж хүлэмжийн хийн ялгаралт багатай үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэх явдал давамгайлсан эдийн засгийг хэлнэ/;

2.2.4.уур амьсгалын ажиглалтын сүлжээг өргөтгөх, технологийн шинэчлэл хийх, судалгаа, шөжилгээ, үнэлгээний ажлыг өргөжүүлэх, боловсон хүчний чадавхийг дээшлүүлэх;

2.2.5.олон нийтийг уур амьсгалын өөрчлөлтийн тухай мэдээллийг хүн амд өгөх, уур амьсгалын өөрчлөлтийн эсрэг үйл ажиллагаа, арга хэмжээнд идэвхтэй оролцоход нь дэмжлэг үзүүлэх.

2.3.Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх хугацаа, үе шат

Хөтөлбөрийг 2011-2021 онд хоёр үе шаттай хэрэгжүүлнэ:

2.3.1.нэгдүгээр үе шат буюу 2011-2016 онд уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулах, дасан зохицох үндэсний чадавхийг бэхжүүлж, эрх зүйн орчин, бүтэц, зохион байгуулалт, удирдлагын тогтолцоог бүрдүүлэн, олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлнэ;

2.3.2.хоёрдугаар үе шат буюу 2017-2021 онд уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох боломжит арга хэмжээг хэрэгжүүлэх, хүлэмжийн хийн ялгаралтын өсөлтийг сааруулах үйл ажиллагааг тогтвортой хэрэгжүүлэх эхлэл тавигдана.

2.4.Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх зарчим

Хөтөлбөрт заасан үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхдээ дараахь зарчмыг баримтална:

2.4.1.уур амьсгалын өөрчлөлтийн асуудлыг үндэсний аюулгүй байдал, улс орны тогтвортой хөгжил, ногоон эдийн засгийн бодлогод нийцүүлсэн, нийгмийн хөгжлийг дэмжсэн байх;

2.4.2.уур амьсгалын өөрчлөлтийн асуудлыг экосистемийн тэнцлийг хангах, орчны бохирдлыг багасгах, хүний эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлийг хангах бодлого, стратегитэй уялдуулсан байх;

2.4.3.хүлэмжийн хийн ялгаралтыг багасгах, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох үйл ажиллагаанд шинжлэх ухааны ололт, байгальд эзлэй дэвшилтэт технологийг тууштай нэвтрүүлэх, үндэсний уламжлал, зан заншилтай хослуулсан байх;

2.4.4.олон улсын болон бүс нутгийн хамтын ажиллагаа, түншлэлийг эрхэмлэх;

2.4.5.тер, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагаанд тулгуурлах, иргэд олон нийтийн оролцоог дэмжих, салбар дундын болон төв, орон нутгийн байгууллагын үйл ажиллагааны нягт уялдааг хангах;

2.4.6.шударга, нл туд байдлыг хангах, хүний эрх, жэндэрийн тэгш байдлыг эрхэмлэх.

ГУРАВ.ХӨТӨЛБӨРИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

Хөтөлбөрийн стратегийн зорилтуудын хүрээнд дараахь үйл ажиллагааг үе шаттайгаар авч хэрэгжүүлнэ:

3.1.“Уур амьсгалын өөрчлөлтийн улмаас гарч байгаа асуудлыг шийдвэрлэхэд чиглэсэн үйл ажиллагааг дэмжсэн эрх зүйн орчин, бүтэц, зохион байгуулалт, удирдлагын тогтолцоог бүрдүүлэх” стратегийн 1 дүгээр зорилтын хүрээнд:

Бүх үе шатанд (2011-2021 он)

3.1.1.Байгаль орчныг хамгаалах тухай, Ус цаг уур, орчны хяналт шинжилгээний тухай, Ойн тухай, Усны тухай, Эрчим хүчний тухай, Гамшгаас хамгаалах тухай, Газрын тухай, Барилгын тухай, Сэргээгдэх эрчим хүчний тухай зэрэг холбогдох хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах;

3.1.2.бэлчээр ашиглах, хөрс хамгаалах, эрчим хүч хэмнэх, үйлдвэрлэл, үйлчилгээний үр ашгийг дээшлүүлэх, ногоон хөгжлийг дэмжих, уур амьсгалын өөрчлөлтийн эсрэг авах хариу арга хэмжээний тухай зэрэг харилцааг зохицуулсан эрх зүйн орчныг шинээр бүрдүүлэх;

3.1.3.хүлэмжийн хийн тооллого, тооцоонд шаардлагатай эх мэдээг улсын статистикийн мэдээлэлд бүрэн оруулах чиглэлээр эрх зүйн орчныг бий болгох;

3.1.4.эрчим хүчний үйлдвэрлэл, хэрэглээ, барилгын чанар, дулаалгын байдалд хөндлөнгийн аудит хийх механизмыг бий болгох;

3.1.5.эрчим хүч, уур, ус хэмнэлт, хог хаягдлын ашиглалт, боловсруулалтын шинэ норм, стандартыг боловсруулж мөрдүүлэх;

3.1.6.уур амьсгалын өөрчлөлтийн асуудал хариуцсан салбар дундын зохицуулалт хийх үүрэг бүхий бүтцийг бий болгох;

3.1.7.цэвэр хөгжлийн механизмыг хэрэгжүүлэх талаар эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох.

3.2.“Уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох үндэсний чадавхийг бүрдүүлж, байгаль орчны тэнцвэрт байдлыг ханган, эдийн засаг, нийгмийн эмзэг байдал, эрсдэлийг үе шаттайгаар бууруулах” стратегийн 2 дугаар зорилтын хүрээнд:

Нэгдүгээр үе шат (2011-2016 он)

3.2.1.уур амьсгалын өөрчлөлтөөс хүний эрүүл мэндэд учирч болох аюул, эрсдэлийг эрт сэрэмжлүүлэх, хариу арга хэмжээний үр дүнг дээшлүүлэх;

3.2.2.голын эх, сав газруудын нэгдсэн менежментийг боловсронгуй болгох үндсийг бүрдүүлэх;

3.2.3.ус хэмнэх, хаягдал усыг дахин ашиглах техник, технологи, эдийн засгийн боломжийг бүрдүүлж эхлэх;

3.2.4.гол, горхи, бороо, цасны ус, мөстлийн хайлалтаас бий болох усны нөөцийг хуримтлуулах хөв, усан сан байгуулах ажлыг өргөжүүлэх;

3.2.5.уур амьсгалын өөрчлөлтөд нэн эмзэг бүс нутгийн усны нөөцийг нарийвчлан тогтоох, салбарын хөгжлийн бодлого, төлөвлөлттэй уялдуулах;

3.2.6.уур амьсгалын өөрчлөлтөд зохицуулан ойн нөөцийг хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээний менежментийг боловсронгуй болгох;

3.2.7.төвлөрсөн, томоохон хот, суурины ногоон байгууламжийн хэмжээг нэмэгдүүлэх;

3.2.8.гадаад, дотоодын байгууллагатай хамтран ойжуулалт хийх, ойн зурвас байгуулах чиглэлээр төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх, мод үржүүлэх шинэ дэвшилтэт технологийг судлан нэвтрүүлэх;

3.2.9.газрын доройтол, цөлжилтийг сааруулах арга хэмжээг авах, бэлчээр, хөрсний хүлэмжийн хий шингээх чадавхийг дээшлүүлэх;

3.2.10.говь, тал хээрийн бүсийн ахуйн түлшний хангамжийг зохистой шийдвэрлэх замаар заг, шаваг зэрэг модлог, бутлаг ургамлын нөөцийг хамгаалах;

3.2.11.уур амьсгалын өөрчлөлтөд эмзэг биологийн олон янз байдлыг хамгаалах, дасан зохицоход дэмжлэг үзүүлэхэд чиглэсэн арга хэмжээг тусгай хамгаалалттай газар нутгийг түшиглүүлэн хэрэгжүүлж эхлэх;

3.2.12.мал аж ахуйн эмзэг байдал, эрсдэлийг үе

шаттайгаар бууруулах арга хэмжээ авах;

3.2.13.хуурайшилттай нөхцөлд зохицсон ус хэмнэх, хөрс хамгаалах технологид тулгуурласан усалгаатай газар тариаланг хөгжүүлэх;

3.2.14.иргэдийн амьжиргааг дээшлүүлэх, ядуурлыг бууруулах, ногоон ажлын байр бий болгох чиглэлээр төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх;

3.2.15.агаар мандлын гаралтай аюултай ба гамшигт үзэгдлээс урьдчилан сэргийлэх, зарлан мэдээлэх тогтолцоог боловсронгуй болгох.

Хоёрдугаар үе шат (2017-2021 он)

3.2.16.Хойт мөсөн далайн ай сав болон мөстлийн усны нөөц хуримтлуулах сангуудыг байгуулж эхлэх;

3.2.17.бороо, цасны усыг хуримтлуулах хөв, цөөрөм байгуулах ажлыг өргөжүүлэх;

3.2.18.голын эх, сав газруудын нэгдсэн менежментийг томоохон голуудыг хамруулан хийх;

3.2.19.ойн нөөцийг бүрэн хамгаалалтад авах, нөхөн сэргээх, мод үржүүлэх ажлыг өргөжүүлэн хүлэмжийн хийн шингээх чадавхийг нэмэгдүүлэх;

3.2.20.газрын доройтол, цөлжилтийг сааруулах арга хэмжээг өргөжүүлэх;

3.2.21.уур амьсгалын өөрчлөлтөд эмзэг биологийн олон янз байдлыг хамгаалах, дасан зохицоход нь дэмжлэг үзүүлэх ажлыг орон нутгийн тусгай хамгаалалттай газар нутагт өргөжүүлэх;

3.2.22.уур амьсгалын өөрчлөлтөд зохицсон мал аж ахуйн менежментийн бодлогыг тууштай хэрэгжүүлэх;

3.2.23.хуурайшилттай нөхцөлд зохицсон ус хэмнэх, хөрс хамгаалах технологид тулгуурласан усалгаатай газар тариаланг өргөтгөх;

3.2.24.агаар мандлын гаралтай аюултай ба гамшигт үзэгдлээс урьдчилан сэргийлэх тогтолцоог бэхжүүлэх;

3.2.25.хот, сууринд үерийн хамгаалалтын далан, суваг, инженерийн⁴ барилга байгууламжийг өргөжүүлэх, усыг дахин ашиглах технологийн шийдлийг боловсруулан хэрэгжүүлэх.

3.3.“Байгаль орчинд ээлтэй технологи нэвтрүүлэх, үйлдвэрлэл, хэрэглээний үр ашиг, бүтээмжийг дээшлүүлэх замаар хүлэмжийн хийн ялгаралтыг үе шаттайгаар бууруулж, карбон багатай эдийн засагт шилжих эхлэлийг тавих” стратегийн 3 дугаар зорилтын хүрээнд:

Нэгдүгээр үе шат (2011-2016 он)

3.3.1.цахилгаан эрчим хүч, дулааны үйлдвэрлэлийн түвшний хувийн зарцуулалтыг бууруулах;

3.3.2.эрчим хүчний дамжуулалт, түгээлтийн үр ашгийг үе шаттайгаар нэмэгдүүлэх;

3.3.3.сэргээгдэх эрчим хүчний санг бүрдүүлж бүрэн ашиглах;

3.3.4.салхи, нарны эрчим хүчний үйлдвэрлэл, хэрэглээг өргөжүүлэх;

3.3.5.эрчим хүчний нэгдсэн системд холбогдоогүй сумын төв, сууринг сэргээгдэх эрчим хүчээр хангах;

3.3.6.газрын гүний дулааныг ашиглах технологийн туршилт хийх, нэвтрүүлж эхлэх;

3.3.7.далд уурхайн метан хийг ашиглах технологи нэвтрүүлэх судалгаа хийх;

3.3.8.нүүрс боловсруулах, цэвэр түлш гаргах технологи нэвтрүүлэх, нутагшуулах арга хэмжээ авах;

3.3.9.органик хог хаягдал боловсруулж хийн түлш үйлдвэрлэх технологи нэвтрүүлэх, хэрэглээг нэмэгдүүлэх;

3.3.10.Улаанбаатар, Дархан, Эрдэнэт хотын барилгын халаалтын системд дулааны программчилсан тохируулгатай технологи нэвтрүүлэх, хот, суурины хэрэглэгчдийг бүрэн тоолууртай болгох ажлын эхний шатыг хэрэгжүүлэх;

3.3.11.улайсах лампын хэрэглээг хязгаарлах арга хэмжээ

11	7203.10.00	Төмрийн хүдрийг шууд ангижруулах замаар гаргаж авсан төмөрлөг бүтээгдэхүүн	Баяжуулсан хүдрээс гаргаж авсан хорголжин болон тэдгээртэй адил төст хэлбэртэй бүтээгдэхүүн /80 хувиас дээш металл төмрийн агуулгатай байх/
12	7106.92.00	Хайлж цэвэршүүлсэн мөнгө	999 сорьцтой байх
13	7403.11.00	Катодын ээс	-
14	7601.10.00	Хольцгүй хөнгөн цагаан	-
15	8001.10.00	Хольцгүй цагаан тугалга	-
16	2529.21.20	Хайлуур жоншны баяжмал /фторт кальцийн агууламж 95 хувь буюу түүнээс дээш/	2529.21.20 кодод хамаарах жоншны баяжмалуудаас фторт кальцийн агууламж нь 97-95 хувьтай бүтээгдэхүүнийг эцсийн бүтээгдэхүүний жагсаалтад хамруулах бөгөөд 95 хувиас доош агууламжтай бүтээгдэхүүн нь 2529.21.20 кодод хамаардаг боловч энэ жагсаалтад орохгүй
	2529.22.20		
17	78.04	Хольцгүй хар тугалга	-

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

2010 оны 11 дүгээр
сарын 10-ны өдөр

Дугаар 288

Улаанбаатар
хот

Дүрэм батлах тухай

Төрийн албаны тухай хуулийн 10.4-т заасныг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. "Төрийн захиргааны албан хаагчийн ёс зүйн дүрэм"-ийг хавсралт ёсоор баталсугай.

2. Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан "Дүрэм батлах тухай" Засгийн газрын 1999 оны 4 дүгээр сарын 14-ний өдрийн 58 дугаар тогтоолыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ САЙД

С.БАТБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН САЙД,
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ
ЭРХЛЭХ ГАЗРЫН ДАРГА

Ч.ХҮРЭЛБААТАР

Засгийн газрын 2010 оны 288 дугаар
тогтоолын хавсралт

ТӨРИЙН ЗАХИРГААНЫ АЛБАН ХААГЧИЙН ЁС ЗҮЙН ДҮРЭМ

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1.1. Төрийн захиргааны албан хаагчийн албаны үйл ажиллагаанд баримтлах ёс зүйн хэм хэмжээг тогтоон хэвшүүлэхэд энэ дүрмийн зорилго оршино.

1.2. Төрийн захиргааны байгууллага бүр энэхүү дүрмийг дагаж мөрдүүлэн байнгын хяналт, хариуцлагын тогтолцоог дотооддоо бүрдүүлж ажиллана.

Хоёр. Хамрах хүрээ

2.1. Энэхүү дүрэм нь Төрийн албаны тухай хуулийн 7.1-д заасан төрийн захиргааны албан тушаал эрхэлж байгаа албан хаагчдад

3.3.38. нанотехнологид суурилсан дулаалгын шинэ төрлийн материал нэвтрүүлэх;

3.3.39. ойн арчилгааг сайжруулж, төв, суурин газарт модыг түлшинд хэрэглэх явдлыг хязгаарлах, ойжуулах, ойг нөхөн сэргээх болон ногоон байгууламжийн хэмжээг нэмэгдүүлэх;

3.3.40. бохир ус цэвэрлэх байгууламжийн лагийг боловсруулж хийн түлш гарган авах, хэрэглээг өргөжүүлэх.

3.4. “Уур амьсгалын ажиглалтын сүлжээг өргөтгөх, технологийн шинэчлэл хийх, судалгаа, шинжилгээ, үнэлгээний ажлыг өргөжүүлэх, боловсон хүчний чадавхийг дээшлүүлэх” стратегийн 4 дүгээр зорилтын хүрээнд:

Нэгдүгээр үе шат (2011-2016 он)

3.4.1. ус цаг уур, орчны хяналт шинжилгээний улсын сүлжээг өргөтгөх, технологийн шинэчлэлийг эрчимжүүлэх;

3.4.2. тусгай хамгаалалттай газрыг түшиглэн ой, хээрийн түймрийн тандалт, судалгааны цэгийг байгуулах;

3.4.3. тусгай хамгаалалттай газрыг түшиглэн биогеоценозийн ажиглалт, мониторингийн сүлжээг байгуулж эхлэх;

3.4.4. ус цаг уур, орчны хяналт шинжилгээний улсын сүлжээг түшиглүүлэн мөстөл, цэвдэг, цөлжилтийн мониторингийн сүлжээ байгуулах;

3.4.5. гадаргын болон гүний усны мониторингийн сүлжээг шинэчлэх, өргөтгөх;

3.4.6. дулааралтын улмаас шинээр гарч болзошгүй өвчин дамжуулагч шумуул, элдэв хортон, мэрэгчдийн мониторингийн сүлжээ бий болгох;

3.4.7. монгол орны уур амьсгалын өөрчлөлтийн үнэлгээг 3-5 жил тутамд шинэчлэн хийж байх;

3.4.8. уур амьсгалын өөрчлөлтөд тэсвэртэй, дасан зохицох чадвартай ургамал, амьтны төрөл зүйлийн судалгаа хийх;

3.4.9. хүлэмжийн хийн ялгаралт, шингээлтийн тооцооны

үзүүлэлтийг монгол орны нөхцөлд судлан тогтоох;

3.4.10.уур амьсгалын өөрчлөлтийн байгаль экологи, нийгэм, эдийн засгийн салбарт нөлөөлөх байдлын болон эрсдэлийн үнэлгээг тодорхой давтамжтай хийж байх;

3.4.11.дасан зохицох арга хэмжээний хувилбар, тэдгээрийн өртөг зардал-үр ашгийн тооцоог эдийн засгийн салбар тус бүрээр гаргах.

Хоёрдугаар үе шат (2017-2021 он)

3.4.12.ус цаг уур, орчны хяналт шинжилгээний улсын сүлжээний автоматжуулалтын түвшинг нэмэгдүүлэх;

3.4.13.цаг агаарын урт хугацааны прогноз боловсруулах, уур амьсгалын өөрчлөлтийн үнэлгээ хийхэд супер компьютер ашиглах;

3.4.14.улсын нийт нутгийг хамарсан цаг агаарын доплерийн радарын сүлжээ байгуулах;

3.4.15.уур амьсгалын өөрчлөлтөд тэсвэртэй, дасан зохицох чадвартай ургамал, амьтны төрөл зүйлийн судалгааг өргөжүүлэх.

3.5.“Олон нийтийг уур амьсгалын өөрчлөлтийн тухай мэдээллээр хангах, уур амьсгалын өөрчлөлтийн эсрэг үйл ажиллагаа, арга хэмжээнд идэвхтэй оролцоход нь дэмжлэг үзүүлэх” стратегийн 5 дугаар зорилтын хүрээнд:

Бүх үе шатанд (2011-2021 он):

3.5.1.уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулах, дасан зохицох талаар ном, товхимол, гарын авлага, материал бэлтгэн хэвлүүлэх;

3.5.2.төр, засгийн бодлого, шийдвэр, шинжлэх ухааны ололт, дэвшилтэт технологийн тухай мэдээллийг олон нийтэд цаг тухайд нь хүргэх;

3.5.3.уур амьсгалын өөрчлөлт, тогтвортой хөгжил, ногоон эдийн засгийн хөгжлийн тухай хичээлийг бүх шатны сургуулийн сургалтын хөтөлбөрт тусгах;

3.5.4.уур амьсгалын өөрчлөлт, байгаль орчны салбарт

шинээр бий болох мэргэжлийн ангилал, индексийг тодорхойлох, сургалтын хөтөлбөрийг боловсруулах;

3.5.5.байгаль, цаг агаарын аюултай болон гамшигт үзэгдлийн мэдээллийг ашиглах, авран хамгаалах талаар сургалт, семинар, сурталчилгааны ажил тогтмол явуулах;

3.5.6.нутгийн иргэд, нөхөрлөлд түшиглэсэн гамшгаас хамгаалах багийг байгуулан ажиллуулах;

3.5.7.аж ахуйн нэгж, байгууллага, нөхөрлөл, төрийн бус байгууллага, иргэдийн ногоон үйлдвэрлэл эрхлэх, түүний хэрэглээг нэмэгдүүлэх, бүтээмжийг дээшлүүлэх зэргээр уур амьсгалын өөрчлөлтийн эсрэг хариу арга хэмжээ авах үйл ажиллагааг дэмжих;

3.5.8.уур амьсгалын өөрчлөлтийн асуудлаархи олон улс болон бүс нутгийн арга хэмжээнд аж ахуйн нэгж, байгууллага, нөхөрлөл, төрийн бус байгууллага, иргэд, эмэгтэйчүүдийн оролцоог дэмжих, хамтын ажиллагааг өрнүүлэх;

3.5.9.уур амьсгалын өөрчлөлтөд эмзэг нийгмийн бүлэг (өрх толгойлсон эмэгтэйчүүд, ядуу гэр бүл г.м.)-ийн амьжиргааг дэмжих, ядуурлыг бууруулах, ногоон ажлын байрыг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх;

3.5.10.иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын нийгмийн хариуцлагыг нэмэгдүүлэх.

ДӨРӨВ.ХӨТӨЛБӨРИЙН УДИРДЛАГА, ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ, ОРОЛЦОГЧ ТАЛУУД, ТЭДГЭЭРИЙН ҮҮРЭГ

4.1.Удирдлага, зохион байгуулалт

Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг улсын хэмжээнд байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага болон Уур амьсгалын Үндэсний хорооны дарга, Засгийн газрын гишүүн хариуцна.

Уур амьсгалын Үндэсний хороо, уур амьсгалын өөрчлөлтийн асуудал хариуцсан нэгж нь хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх ажлыг улсын хэмжээнд удирдан зохион байгуулж, салбар хоорондын зохицуулалт хийх, үйл ажиллагааны хэрэгжилт, гүйцэтгэлд хяналт тавих, оролцогч талуудыг удирдлага, зөвлөмжөөр хангах үүрэг хүлээнэ.

Санжүү, эдийн засаг, гадаад харилцаа, хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэр, эрдэс баялаг, эрчим хүч, зам тээвэр, барилга, хот байгуулалт, эрүүл мэнд, боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь тухайн салбарын хөгжлийн бодлого, хөтөлбөр, төлөвлөгөө, Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, Монгол Улсын эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх тухайн жилийн үндсэн чиглэл, улсын төсөвт суулган хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулж, үр дүнг Уур амьсгалын Үндэсний хороогоор дамжуулан Засгийн газарт тайлагнаж байна.

4.2.Оролцогч талууд, тэдгээрийн үүрэг

Хөтөлбөрийн зорилго, стратегийн зорилт, үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага, төр, иргэний нийгмийн байгууллагын хамтын ажиллагаа шийдвэрлэх үүрэгтэй бөгөөд талууд дараахь үүрэг, оролцоотой байна:

4.2.1.Иргэд

4.2.1.1.байгаль орчноо хайрлан хамгаалах, нөхөн сэргээх, байгалийн нөөц баялаг, эрчим хүчийг хэмнэх, орон байраа дулаалах, дулааны алдагдлыг багасгах, хог хаягдал бага гаргах, хоёрдогч түүхий эд ашиглах, аль болох нийтийн тээврийн хэрэгслээр зорчих, байгаль орчинд ээлтэй үйлчилгээ, экологийн тэмдэгтэй бараа, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, хэрэглэх зэргээр амьдралын дадал заншлаа өөрчлөн төлөвшүүлэх;

4.2.1.2.байгаль хамгаалал, уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулах, хүлэмжийн хийн ялгаралтыг бууруулах, дасан зохицох арга хэмжээнд идэвхтэй оролцох, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаа болон байгалийн баялаг ашиглагчдад хяналт тавих;

4.2.1.3.уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулах, дасан зохицох талаар олж авсан мэдлэг, туршлага, уламжлалт ёс заншлаа үр хүүхэд, өрх гэр, хамт олондоо түгээх.

4.2.2.Аж ахуйн нэгж, байгууллага

4.2.2.1.хүлэмжийн хийн ялгаралт багатай, байгаль орчинд ээлтэй, түүхий эд, эрчим хүчний хэмнэлттэй дэвшилтэт

технологи ашиглан үйлдвэрлэл, үйлчилгээ явуулах асуудлыг үйл ажиллагааныхаа хөтөлбөр, төлөвлөгөөнд тусгаж хэрэгжүүлэх;

4.2.2.2.байгаль орчин, уур амьсгалын өөрчлөлтийн талаар хууль тогтоомжоор хүлээсэн байгууллагынхаа үүрэг, хариуцлага, түүний хэрэгжилтийг хамт олондоо тогтмол мэдээлж, сурталчлах, биелэлтийг хангах арга хэмжээг тогтмол авч байх,

4.2.3.Иргэний нийгмийн болон төрийн бус байгууллага

4.2.3.1.уур амьсгалын өөрчлөлттэй тэмцэх, байгаль орчныг хамгаалах чиглэлээр төрийн байгууллагатай хамтран ажиллах;

4.2.3.2.байгалийн баялаг ашиглагчдад хяналт тавих, орон нутгийн иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх, олон нийтэд мэдээлэл, сурталчилгаа хийх.

4.2.4.Төр, захиргааны байгууллага

4.2.4.1.Санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь уур амьсгалын өөрчлөлтийн үндэсний хөтөлбөр, төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах төсөв хөрөнгийг улсын төсөвт тусгах арга хэмжээ авах, олон улсын байгууллагын зээл, тусламж, хөрөнгө оруулалтыг татах арга хэмжээг зохион байгуулах;

4.2.4.2.Гадаад харилцааны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь уур амьсгалын өөрчлөлтийн асуудлаархи олон улсын гэрээ, хэлэлцээрт оролцох, олон улс, бус нутгийн хэмжээнд хамтын ажиллагааны бодлого боловсруулах, хамтарсан судалгаа, шинжилгээ хийх, туршлага солилцох, байгаль орчинд ээлтэй, нүүрстөрөгч бага ялгаруулдаг технологийг нэвтрүүлэх, боловсон хүчний чадавхийг нэмэгдүүлэх зэрэгт гадаад хамтын ажиллагаа, түншлэлийг өргөжүүлэх, үр дүнг Засгийн газарт тайлагдах;

4.2.4.3.Хууль зүй, дотоод хэргийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь уур амьсгалын өөрчлөлт, "Ногоон хөгжил"-ийн үзэл баримтлалыг дэмжих эрх зүйн цогц орчныг бүрдүүлж, хэрэгжилтийг хангах, хянах удирдлага, зохион

байгуулалтын арга хэмжээ авах, гүйцэтгэлийг Засгийн газарт тайлагнах;

4.2.4.4. Байгаль орчин, аялал жуулчлалын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь уур амьсгалын өөрчлөлтийн асуудлаархи олон улсын гэрээ, конвенцоор хүлээсэн үүргийн биелэлтийг хангах, уур амьсгалын өөрчлөлтийн асуудлаар баримтлах төрийн бодлого, стратегийг тодорхойлох, байгалийн нөөц, баялгийг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх, хөрс, ус, ойн нөөцийн менежментийг сайжруулах, ус цаг уур, орчны хяналт шинжилгээний сүлжээг өргөтгөх, судалгаа, шинжилгээний ажил өрнүүлэх, иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг шинжлэх ухааны үндэслэлтэй мэдээ, мэдээлэл, арга зүйгээр хангах, уур амьсгалын өөрчлөлтийн асуудлыг шийдвэрлэхэд чиглэсэн олон улсын механизм, санхүүгийн эх үүсвэрийг ашиглан төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх, холбогдох яам, агентлагийн оролцоо, ажлын уялдааг холбоог хангах, үр дүнг Засгийн газарт тайлагнах;

4.2.4.5. Уур амьсгалын өөрчлөлтийн Үндэсний хороо (УАӨҮХ) болон уур амьсгалын өөрчлөлтийн асуудал хариуцсан нэгж нь уур амьсгалын өөрчлөлтийн асуудлаархи үндэсний бодлого, стратеги, төсөл, хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг зохион байгуулах, салбар хоорондын уялдааг хангах, олон улсын механизм, санхүүгийн эх үүсвэрийг ашиглах, шийдвэр гаргагчид болон олон нийтийг шаардлагатай мэдээллээр хангах, салбар дундын бодлого, эрх зүйн орчныг шинэчлэх талаар санал боловсруулах, олон улсын гэрээ хэлэлцээрээр хүлээсэн үүргийн дагуу тайлан, мэдээ, илтгэл, хөтөлбөрийн биелэлтийн тайланг гаргах, үр дүнг Байгаль орчин, аялал жуулчлалын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаар дамжуулан Засгийн газарт тайлагнах, нийтэд мэдээлэх;

4.2.4.6. Үндэсний хөгжил, шинэтгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага нь Монгол Улсын эдийн засаг, нийгмийн хөгжил, шинэтгэлийн бодлого, эдийн засгийн аюулгүй байдал, хүн амын амьжиргааны түвшинг тогтвортой дээшлүүлэх бодлого, стратегид байгаль орчин, уур амьсгалын өөрчлөлт, ногоон эдийн засгийн хөгжлийн асуудлыг тусгах, салбарын стратеги төлөвлөлтийг уялдуулан зохион байгуулах, үр дүнг Засгийн газарт тайлагнах;

4.2.4.7. Хүнс, хөдөө аж ахуйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь уур амьсгалын өөрчлөлтөд мал аж ахуй, газар тариалангийн салбарын дасан зохицох, хүлэмжийн

хийг бууруулах, байгаль орчинд ээлтэй технологи нэвтрүүлэх, цэвэр үйлдвэрлэл явуулах талаар хөтөлбөрт заасан үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх ажлыг удирдан зохион байгуулах, үр дүнг Засгийн газарт тайлагнах;

4.2.4.8.Эрдэс баялаг, эрчим хүчний асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь эрчим хүчний үйлдвэрлэл, хэрэглээний үр ашгийг дээшлүүлэх, сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг өргөн ашиглах, дэвшилтэт технологи нэвтрүүлэх, цэвэр үйлдвэрлэл явуулах, хүлэмжийн хийн ялгаралтыг бууруулах талаар хөтөлбөрт заасан үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх ажлыг удирдан зохион байгуулах, үр дүнг Засгийн газарт тайлагнах;

4.2.4.9.Зам тээвэр, барилга, хот байгуулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь газрын тогтвортой менежмент, хот байгуулалт, дэд бүтцийн хөгжил, газар зохион байгуулалт, ашиглалтын бодлого, төлөвлөгөөг уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулах, дасан зохицох арга хэмжээтэй уялдуулан хэрэгжүүлэх, авто замын сүлжээг сайжруулах, байгаль орчинд ээлтэй түлш хэрэглэх, нийтийн тээврийг хөгжүүлэх, цахилгаан, дулааны алдагдал багатай технологи нэвтрүүлэх, эрчим хүч хэмнэх, барилгын эко материалыг бий болгох талаар хөтөлбөрт заасан үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх ажлыг удирдан зохион байгуулах, үр дүнг Засгийн газарт тайлагнах;

4.2.4.10.Боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь байгаль орчин, тогтвортой хөгжлийн бодлого, стратегид уур амьсгалын өөрчлөлт, ногоон эдийн засгийн хөгжлийн асуудлыг тусган бүх шатны боловсролын сургалтын хөтөлбөрийг боловсронгуй болгох, судалгаа, шинжилгээний ажлыг явуулах талаар хөтөлбөрт заасан үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх ажлыг удирдан зохион байгуулах, үр дүнг Засгийн газарт тайлагнах;

4.2.4.11.Эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь уур амьсгалын өөрчлөлт, түүний сөрөг нөлөөллөөс хүн амыг хамгаалах, шинээр гарч болзошгүй өвчин эмгэгээс урьдчилан сэргийлэх, оношлох, эмчлэх, эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээний тогтолцоог боловсронгуй болгох, чадавхийг сайжруулах талаар хөтөлбөрт заасан үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх ажлыг удирдан зохион байгуулах, үр дүнг Засгийн газарт тайлагнах;

4.2.4.12.Нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөрийн

асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь иргэдийн амьжиргаа, ядуурал, хөдөлмөр эрхлэлтэд уур амьсгалын өөрчлөлтийн үзүүлэх нөлөөллийг үнэлж, сөрөг нөлөөллийг бууруулах, иргэдийн нийгмийн хамгааллыг сайжруулах талаар хөтөлбөрт заасан үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх ажлыг удирдан зохион байгуулах, үр дүнг Засгийн газарт тайлагнах;

4.2.4.13.Онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага нь байгаль, цаг агаарын болзошгүй гамшгаас сэрэмжлүүлэх, гамшгийн аюулыг арилгах бэлэн байдлыг хангах, гамшигтай тэмцэх нөхөрлөл, хамтлагийн үйл ажиллагааг дэмжих, эрсдэлийн менежментийг сайжруулах талаар хөтөлбөрт заасан үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх ажлыг удирдан зохион байгуулах, үр дүнг Засгийн газарт тайлагнах;

4.2.4.14.Стандартчилал, хэмжил зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага нь байгаль орчинд ээлтэй, эрчим хүч бага хэрэглэх стандарт боловсруулан мөрдүүлэх талаар хөтөлбөрт заасан үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх ажлыг удирдан зохион байгуулах, үр дүнг Засгийн газарт тайлагнах;

4.2.4.15.Статистикийн асуудал эрхэлсэн байгууллага нь байгаль орчны төлөв байдлын үнэлгээ, хүлэмжийн хийн ялгаралтын тооллогод шаардлагатай үндсэн мэдээ, өгөгдлийн сан бүрдүүлж, нэгдсэн тайлан гаргах;

4.2.4.16.нутгийн захиргааны байгууллага нь уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох, хүлэмжийн хийн ялгаралтыг бууруулах, шингээгчийн чадавхийг дээшлүүлэх, хог хаягдлын менежментийг сайжруулах талаар хөтөлбөрт заасан үйл ажиллагааг өөрийн нутаг дэвсгэр дээр хэрэгжүүлэх ажлыг удирдан зохион байгуулах үүргийг тус тус хүлээнэ.

4.3.Хөтөлбөрийн санхүүжилт, хяналтын тогтолцоо

Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай хөрөнгө, санхүүжилтийг улсын болон орон нутгийн төсөв, Засгийн газрын тусгай сан (байгаль хамгаалах сан, онцгой татвар, цаашид шинээр байгуулагдаж болох байгалийн гамшгийн эрсдэлийн, бэлчээрийн, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицохуйн г.м.), иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллагын хандив болон

уур амьсгалын өөрчлөлтийн асуудлыг шийдвэрлэхэд зориулагдсан олон улсын санхүүгийн механизм, тусгай сангаас бүрдүүлнэ.

Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангахдаа нэмэлт хөрөнгийн тусгай сан байгуулах, эсхүл олон улсын болон бүс нутгийн төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх, олон улсын санхүүгийн механизм, тусгай сангийн нөөц, боломжийг ашиглах замаар шийдвэрлэнэ.

Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг стратегийн зорилт болон үйл ажиллагааг хүрсэн үр дүнгээр нь үнэлэх бөгөөд шалгуур үзүүлэлтийг суурь мэдээ, зорилтот нөхцөл, гарах үр дүнгийн тоон утгыг үе шат тус бүрт нийцүүлэн үйл ажиллагааны төлөвлөгөөнд тусгана.

Үе шат бүрийн эцэст хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг үнэлэх бөгөөд үр дүнгийн явцын үнэлгээ, тайланг дараа оны 2 дугаар сард багтаан гаргана.

ТАВ.ХӨТӨЛБӨРИЙН ҮР ДҮН, ДҮГНЭХ ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ

Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх явцад гарах үр дүнгийн хяналт шинжилгээг стратегийн зорилт тус бүрээр үнэлнэ. Стратегийн зорилт бүрээс хүлээгдэж байгаа үр дүн болон түүнийг үнэлэх шалгуур үзүүлэлтийг дараахь хүснэгтэд үзүүлэв:

5.1.Үндэсний хөтөлбөрийн гол үр дүн, үнэлэх шалгуур үзүүлэлт

№	Стратегийн зорилт	Хөтөлбөрийн үр дүн, шалгуур үзүүлэлт	
		I үе шат	II үе шат
1	Уур амьсгалын өөрчлөлтийн эсрэг үйл ажиллагааг дэмжсэн эрх зүйн орчин, бүтэц, зохион байгуулалт, удирдлагын тогтолцоог бүрдүүлэх	1.Холбогдох хуулийг шинээр батлуулах буюу нэмэлт, өөрчлөлт оруулна. 2.Хүлэмжийн хийн ялгаралтыг бууруулахад чиглэсэн хөндлөнгийн аудитын тогтолцоо бүрдүүлэх бөгөөд эрчим хүч хэмнэлтийн шинэ стандартыг батлуулна. 3.Уур амьсгалын өөрчлөлтийн асуудлаар үндэсний болон салбар дундын зохицуулалтыг хариуцсан нэгж байгуулна.	

<p>2</p>	<p>Уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох үндэсний чадавхийг бүрдүүлж, байгаль орчны тэнцвэрт байдлыг ханган, эдийн засаг, нийгмийн эмзэг байдал, эрсдэлийг үе шаттайгаар бууруулах</p>	<p>1.Уур амьсгалын өөрчлөлтийн улмаас хүний эрүүл мэндэд учирч болох аюул, эрсдэлийг эртнээс сэрэмжлүүлэх, хариу арга хэмжээ авах, эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний чадамж бүрдэж эхэлнэ. Уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох талаар эрүүл мэндийн салбарын стратеги батлагдана.</p> <p>2.Усны сав газрын нэгдсэн менежментийг нэвтрүүлсэн голын тоо 3-т хүрнэ.</p> <p>3.Хөв, цөөрмийн тоо 2010 оныхоос 10-15 хувиар нэмэгдэнэ.</p> <p>4.Ойжуулсан талбайн хэмжээ 2010 оныхоос 30,0 млн. га-аар нэмэгдэнэ.</p> <p>5.Үндэсний хэмжээнд нийт 4-6 газарт хүлэмжийн хий шингээх чадавхийг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн төсөл, хөтөлбөр хэрэгжинэ.</p> <p>6.Байгаль, цаг агаарын аюултай болон гамшигт үзэгдлээс үүсэх хохирлын хэмжээ 10 хувиар буурна.</p> <p>7.Усалгаатай тариаланг нэмэгдүүлэх зорилтыг хэрэгжүүлснээр уур амьсгалын куурайшилтаас хамааралтай тариалангийн нийт бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн хэлбэлгэлэл 2005-2010 оны дунджаас 2015 онд үр тарианд 20 хувь, төмс, тэжээлийн ургамалд 40 хувь буурна.</p> <p>8.Балчээрийн мал аж ахуйн уламжлалт арга ажиглагаа боловсронгуй болж бод мэдлэгтэй үзэгдэл бүр бүрдүүлж буурна.</p>	<p>1.Уур амьсгалын өөрчлөлтийн улмаас хүний эрүүл мэндэд учирч болох аюул, эрсдэлийг эртнээс сэрэмжлүүлэх, хариу арга хэмжээ авах, эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний чадамж бүрдэнэ.</p> <p>2.Усны сав газрын нэгдсэн менежмент хэрэгжсэн голын тоо 7-д хүрнэ.</p> <p>3.Хөв, цөөрмийн тоо 2010 оныхоос 20-30 хувиар нэмэгдэнэ.</p> <p>4.Ойжуулсан талбайн хэмжээ 2010 оныхоос 60,0 млн. га-аар нэмэгдэнэ.</p> <p>5.Үндэсний хэмжээнд нийт 10-15 газарт хүлэмжийн хий шингээх чадавхийг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн төсөл, хөтөлбөр хэрэгжинэ.</p> <p>6.Байгаль, цаг агаарын аюултай болон гамшигт үзэгдлээс үүсэх хохирлын хэмжээ 15 хувиар буурна.</p> <p>7.Усалгаатай тариаланд усыг хэмнэлттэй ашиглах арга технологийг эзэмшиж нэвтрүүлсний үр дүнд усны зарцуулалт 50 хувь буурна.</p> <p>8.Балчээрийн уламжлалт болон эрчимжсэн мал аж ахуйн ажиллагаа харьцаа бүтэц болно.</p>
----------	---	--	--

3	<p>Байгаль орчинд ээлтэй технологи нэвтрүүлэх, үйлдвэрлэл, хэрэглээний үр ашиг, бүтээмжийг дээшлүүлэх замаар хүлэмжийн хийн ялгаралтыг үе шаттайгаар бууруулж, харбон багатай эдийн засагт шилжих эхлэлийг тавих</p>	<p>1.Төвийн эрчим хүчний нэгдсэн системийн цахилгаан эрчим хүчний үйлдвэрлэлийн жижимэл түлшний хувийн зарцуулалт 2010 оньхоос 10-20 гр.ж.тг кВт.ц-аар буурна.</p> <p>2.Дулааны үйлдвэрлэлийн түлшний хувийн зарцуулалт улсын хэмжээнд 2010 оньхоос 20 кг.ж.тг/кал-аар буурна.</p> <p>3.Эрчим хүчний балансад сэргээгдэх үүсвэрийн эзлэх хувь 10.0 хувьд хүрнэ.</p> <p>4. Дулааны хэрэглээ 25 хувь хүртэл буурна.</p>	<p>1.Төвийн эрчим хүчний нэгдсэн системийн цахилгаан эрчим хүчний үйлдвэрлэлийн жижимэл түлшний хувийн зарцуулалт 2015 оньхоос 15 гр.ж.тг/кВт.ц-аар буурна.</p> <p>2.Дулааны үйлдвэрлэлийн түлшний хувийн зарцуулалт улсын хэмжээнд 2015 оньхоос 25 кг.ж.тг/кал-аар буурна.</p> <p>3.Эрчим хүчний балансад сэргээгдэх үүсвэрийн эзлэх хувь 20.0 хувьд хүрнэ.</p> <p>4. Дулааны хэрэглээ 30 хувь хүртэл буурна.</p>
4	<p>Уур амьсгалын ажиглалтын сүлжээг өргөтгөх, технологийн шинэчлэл хийх, судалгаа, шинжилгээ, үнэлгээний ажлыг өргөжүүлэх, боловсон хүчний чадавхийг дээшлүүлэх</p>	<p>1.Уур амьсгалын ажиглалтын сүлжээний зохистой бүтцийг бий болгож цаг уурын өртөө, харуулын 60-аас багагүй хувь нь автомат ажиллагаанд шилжиж хэмжилтийн тасралтгүй ажиллагааг хангана.</p> <p>2.Төв, орон нутгийн хэмжээнд цаг агаарын зураг мэдээлэл дамжуулах ажиллагаанд шилэн кабель ашиглах технологид шилжинэ.</p> <p>3.Гадаргын усны хяналтын сүлжээг 30 ажиглалтын нэгжээр өргөтгөж, гүний усны 200-гаас доошгүй цэг бүхий сүлжээтэй болсон байна.</p> <p>4.Уур амьсгалын өөрчлөлтийн үнэлгээг 5 жил тутамд шинэчлэн хийж, түүний байгаль орчин, эдийн засаг, нийгмийн салбарт нөлөөлөх байдал, эрсдэлийн үнэлгээний чанар сайжирна.</p> <p>5.Цэвдгийн ажиглалтын 30 өртөө, мөстөл судлалын 2-3 өртөө байгуулна.</p>	<p>1.Уур амьсгалын ажиглалтын сүлжээг дэлхийн стандартад хүргэж ус, цаг уурын өртөө, харуулыг автомат станцаар бүрэн тоноглоно.</p> <p>2.Байгалийн акуул гамшиг, уур амьсгалын өөрчлөлтийн ирээдүйн хандлагыг тооцоолоход шаардагдах супер компьютер ашиглаж эхэлнэ.</p> <p>3. Улсын нийт нутгийг доплерийн радарын сүлжээнд хамруулсан байна.</p> <p>4.Уур амьсгалын өөрчлөлтийн үнэлгээнд тулгуурлан дасан зохицохуйн бодлого, арга хэмжээний хувилбар гарч түүнийг нь улсын эдийн засаг, нийгмийн дунд, урт хугацааны төлөвлөлтөд тусгадаг болно.</p>

5	Олон нийтийг уур амьсгалын өөрчлөлтийн мэдээллээр хангах, уур амьсгалын өөрчлөлтийн эсрэг үйл ажиллагаа, арга хэмжээнд идэвхтэй оролцоход нь дэмжлэг үзүүлэх	<p>1.Уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох, хүлэмжийн хийн ялгаралтыг бууруулах талаар олон нийтийн мэдлэг, мэдээллийг илэрхийлэх нийгмийн судалгааны үр дүнд ахиц гарна.</p> <p>2.Хэвлэн нийтлүүлсэн ном товхимол, гарын авлага, бусад материал, зохион байгуулсан сургалт семинарын тоо нэмэгдэнэ.</p> <p>3.Уур амьсгалын өөрчлөлтийн эсрэг хариу арга хэмжээнд оролцсон, холбогдох төсөл хөтөлбөр хэрэгжүүлсэн иргэн, нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагын хүрээ өснө.</p>
---	--	---

5.2.Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд учирч болох эрсдэл, түүний удирдлага

Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх хугацаанд дор дурдсан эрсдэл тохиолдож болохыг тооцно:

5.2.1.байгаль, цаг уурын болон бусад гамшгийн эрсдэл:

5.2.1.1.нийтийг хамарсан өвчин, тахал, байгаль, цаг уурын гамшигт үзэгдэл (ган, зуд, г.м.);

5.2.1.2.үйлдвэрийн томоохон осол, ялангуяа эрчим хүчний осол.

5.2.2.эдийн засгийн хүрээний эрсдэл:

5.2.2.1.дотоодын санхүүгийн хямрал газар авах, төсвийн зарлага эрс өсөх;

5.2.2.2.дэлхийн болон бүс нутгийн банк, санхүүгийн өргөн хэмжээний хямрал;

5.2.2.3.гадаадын хөрөнгө оруулалт, тусламж эрс саарах, зогсох;

5.2.2.4.эрчим хүч, газрын тосны бүтээгдэхүүний үнэ огцом өсөх, буурах;

5.2.2.5.түний 'орнуудын' эдийн засгийн нөхцөл байдал огцом буурах, зээл, тусламжаа бууруулах, зогсоох;

5.2.2.6. уур амьсгалын өөрчлөлтийн асуудлаархи олон улсын гэрээ, протокол хүчингүй болох буюу хөрөнгө, санхүү, технологи дамжуулалт, цэвэр хөгжилд хүрэх механизмын хэрэгжилт саатах, зогсонги байдалд орох.

5.2.3. төрийн байгууллагын төвшинд учирч болох эрсдэл:

5.2.3.1. хууль тогтоомжийн хэрэгжилт сулрах;

5.2.3.2. төрийн байгууллагын үйл ажиллагаа бодит үр дүнд хүрэхгүй болох;

5.2.3.3. төрийн институцийн бие биендээ тавих хяналтын тогтолцоо ажиллахгүй, тэдгээрийн эрх, үүргийн хуваарилалт тодорхойгүй болох, хариуцлага тооцох механизм сулрах;

5.2.3.4. авлига өргөжөн тэлэх;

5.2.3.5. нийгмийн хямрал гүнзгийрэх;

5.2.3.6. нийтийг хамарсан ядуурлаас гарч чадахгүй болох.

Дээр дурдсан эрсдэлийн удирдлагын арга механизмыг энэ хөтөлбөрийн зорилт, үйл ажиллагааны хүрээнд байнга боловсронгуй болгож хэрэгжүүлнэ.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2011 оны 01 дүгээр
сарын 20-ны өдөр

Дугаар 13

Улаанбаатар
хот

**М.Батааг албан тушаалд
томилох тухай**

"Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн тухай" хуулийн 17 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийг баримтлан ЗАРЛИГ БОЛГОХ нь:

Мишиг-Ишийн Батааг Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн шашны асуудал хариуцсан орон тооны бус зөвлөхөөр томилсугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ**

Ц.ЭЛБЭГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2011 оны 01 дүгээр
сарын 20-ны өдөр

Дугаар 14

Улаанбаатар
хот

Б.Бямбасайханыг албан тушаалд томилох тухай

"Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн тухай" хуулийн 17 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийг баримтлан ЗАРЛИГ БОЛГОХ нь:

Баянжаргалын Бямбасайханыг Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн дэд бүтцийн асуудал хариуцсан орон тооны бус зөвлөхөөр томилсугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ**

Ц.ЭЛБЭГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

2010 оны 11 дүгээр
сарын 10-ны өдөр

Дугаар 284

Улаанбаатар
хот

Тогтоолын хавсралтад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай

Гамшгаас хамгаалах тухай хуулийн 23.2-т заасныг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. Засгийн газрын 2008 оны 1 дүгээр сарын 16-ны өдрийн 11 дүгээр тогтоолын хавсралтаар баталсан "Улсын онцгой комиссын ажиллах журам"-д дор дурдсан агуулгатай 4.3, 4.4 дэх хэсэг нэмсүгэй:

"4.3. Энэ журмын 4.1-д заасан шийдвэр гармагц түүнийг тухайн өдөрт нь багтаан албажуулж, Сангийн яаманд хүргэх ажлыг Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газар зохион байгуулна.

4.4. Засгийн газрын хуралдаанаар шийдвэрлэсэн хөрөнгийг Сангийн яам ажлын 24 цагийн дотор холбогдох байгууллагад багтаан олгох арга хэмжээ авна" гэж.

2. Мөн журмын 2.1.5-д "асуудлаар" гэсний дараа "гамшиг үүссэн тухайн аймаг болон яамны гаргасан тооцоог үндэслэн" гэж, 2.2.6-д "саналыг" гэсний дараа "нэн даруй" гэж тус тус нэмж, журмын 4.1-ийн "тухайн үеийг" гэснийг хассугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ САЙД**

С.БАТБОЛД

**МОНГОЛ УЛСЫН
ШАДАР САЙД**

М.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ2010 оны 11 дүгээр
сарын 10-ны өдөр

Дугаар 286

Улаанбаатар
хот**Жагсаалт батлах тухай**

Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хуулийн 12.5-д заасныг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас **ТОГТООХ** нь:

1. Уул уурхайн эцсийн бүтээгдэхүүний жагсаалтыг хавсралт ёсоор баталсугай.

2. Шинээр үйлдвэрлэсэн уул уурхайн эцсийн бүтээгдэхүүнийг энэхүү жагсаалтад оруулах, жагсаалтад орсон бүтээгдэхүүнийг хасах тухай асуудлыг тухай бүр Засгийн газарт оруулж байхыг Эрдэс баялаг, эрчим хүчний сайд Д.Зоригт, Сангийн сайд С.Баярцогт нарт тус тус даалгасугай.

3. Энэ тогтоолын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Эрдэс баялаг, эрчим хүчний сайд Д.Зоригт, Сангийн сайд С.Баярцогт нарт даалгасугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ САЙД****С.БАТБОЛД****САНГИЙН САЙД****С.БАЯРЦОГТ****ЭРДЭС БАЯЛАГ, ЭРЧИМ
ХҮЧНИЙ САЙД****Д.ЗОРИГТ**Засгийн газрын 2010 оны 286 дугаар
тогтоолын хавсралт**УУЛ УУРХАЙН ЭЦСИЙН БҮТЭЭГДЭХҮҮН**

№	Код	Бүтээгдэхүүний нэр	Тайлбар
1	2612.10.00	Ураны баяжмал	Шар кейк /ураны хүдрийг баяжуулж гаргаж авсан шар нунтаг/
2	2613.10.20	Молибдений улайсган боловсруулсан баяжмал	Молибдений баяжмалыг боловсруулах замаар гаргаж авсан бүтээгдэхүүн /чанаржуулсан гангийн найрлагад ордог/

3	2825.70.00	Молибдений исэл	Молибдений баяжмалыг боловсруулах замаар гаргаж авсан бүтээгдэхүүн /чанаржуулсан гангийн найрлагад ордог/
4	2701.19.00	Угааж баяжуулсан нүүрс	-
5	2701.20.00	Чулуун нүүрснээс гаргаж авсан брикет, шахмал нүүрс болон эдгээртэй төстэй хатуу түлш	-
6	2704.00.10	Чулуун нүүрсний кокс болон хагас кокс	-
7	2704.00.20	Хүрэн нүүрсний кокс болон хагас кокс	-
8	2706.00.00	Нүүрсний давирхай	Кокс үйлдвэрлэхэд гардаг дайвар бүтээгдэхүүн /химийн үйлдвэрт хэрэглэдэг/
9	2805.30.00	Газрын ховор металлын баяжмал	Газрын ховор элемент агуулсан хүдрийг баяжуулан гаргаж авсан болон химийн аргаар боловсруулсан бүтээгдэхүүн. Бүтээгдэхүүн дэх газрын ховор элементүүд болон тэдгээрийн ислийн нийлбэр агуулга нь хүдрийн гарал үүсэл, эрдсүүдийн шинж чанар, агуулгаас хамааран 60 хувиас багагүй байх.
10	7901.11.00	Хольцгүй цайр	Жингийн 99.99 хувьд цайр агуулсан байх.

авах;

3.3.12.цементийн үйлдвэрлэлд хуурай технологи нэвтрүүлэх;

3.3.13.олон улсын авто замын сүлжээнд орох авто замыг тэргүүн ээлжинд барих;

3.3.14.хотын замын хөдөлгөөний зохицуулалтыг сайжруулах, нягтралыг багасгах арга хэмжээ авах;

3.3.15.говийн болон зүүн бүсэд төмөр замын сүлжээг өргөтгөж хүнд даацын автотээврийн хэрэгслийн хэрэглээг хязгаарлах;

3.3.16.автотээвэрт хийн ба хосолмол түлшний хэрэглээг нэмэгдүүлэх, түлш бага зарцуулдаг тээврийн хэрэгслийн хэрэглээг дэмжих;

3.3.17.нийтийн зорчигч тээврийн үйлчилгээнд том оврын автобус, цахилгаан тээврийн хэрэгслийн эзлэх хувийг нэмэгдүүлэх;

3.3.18.Улаанбаатар хотын дулааны алдагдал ихтэй барилгыг нэмж дулаалах, дулааны алдагдлыг багасгах арга хэмжээ авах;

3.3.19.газар ашиглалтыг сайжруулж, атаршсан газрыг сэргээн ашиглах явдлыг өргөжүүлэх, шинээр газар хагалахыг хязгаарлах арга хэмжээ авах, уул уурхайн газрын нөхөн сэргээлтийг сайжруулах;

3.3.20.ойжуулах, ойг нөхөн сэргээх болон ногоон байгууламжийн хэмжээг нэмэгдүүлж, хүлэмжийн хийн шингээлтийг сайжруулах;

3.3.21.ойг түймэр, хортон шавжаас хамгаалах, хууль бус ашиглалтыг таслан зогсоох, ойн нөөцийн хомсдолыг бууруулахад чиглэсэн арга хэмжээг хэрэгжүүлэх;

3.3.22.хатуу хог хаягдлыг бүрэн боловсруулах, эргүүлэн ашиглах үйлдвэр байгуулах.

Хоёдугаар үе шат (2017-2021 он)

3.3.23.Улаанбаатар хотын Дулааны цахилгаан станц-3, Дарханы Дулааны цахилгаан станцыг өндөр параметрийн технологид шилжүүлж шинэчлэх;

3.3.24.аймгийн төвүүдийг өндөр үр ашигтай, байгаль орчинд ээлтэй үүсгүүр бүхий төвлөрсөн дулаан хангамжийн системтэй болгох;

3.3.25.эрчим хүчний нэгдсэн системд холбох боломжгүй төвлөрсөн суурингийн цахилгааны хэрэгцээг сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрээр бүрэн хангах;

3.3.26.хувийн орон сууцыг дулаацуулах, хэрэгцээний халуун ус халаахад нар, газрын гүний дулаан, биохий ашиглах;

3.3.27.усны эрчим хүчний үйлдвэрлэл, хэрэглээг нэмэгдүүлэх, боломжтой газарт усан цахилгаан станц барих ажлыг эрчимжүүлэх;

3.3.28.говийн бүсэд нарны эрчим хүчийг ашиглан том чадлын түлш, эрчим хүчний цогцолбор байгуулах судалгаа хийх;

3.3.29.цөмийн эрчим хүчийг ашиглах судалгааны ажлыг өргөжүүлэх;

3.3.30.нүүрсийг хийжүүлж шатаах хосолмол циклын станц байгуулах;

3.3.31.далд уурхайн метан хийг ашиглах үйлдвэр байгуулж хэрэглэгчдийг хангах;

3.3.32.шингэрүүлсэн хийн хэрэглээг нэмэгдүүлэх;

3.3.33.хот, суурины гэр хорооллын айл өрхийг цэвэр түлшээр хангах;

3.3.34.Улаанбаатар хот, Дархан, Эрдэнэтийн барилгын халаалтын системд дулааны программчилсан тохируулгатай технологи нэвтрүүлэх, хот суурины хэрэглэгчдийг бүрэн тоолууртай болгох ажлыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх;

3.3.35.улайсах ламлын хэрэглээг бүрэн халах;

3.3.36.Улаанбаатар хотод метро байгуулах чиглэлээр судалгаа хийх, үндэслэл боловсруулах;

3.3.37.төмөр замын тээврийг цахилгаанд шилжүүлэх эхлэл тавих;

хамаарна.

2.2. Аливаа байгууллага, албан тушаалтан нь хууль тогтоомжид заасны дагуу төрийн тусгай болон төрийн үйлчилгээний албан хаагчийн ёс зүйн дүрмийг баталж мөрдүүлэхдээ энэхүү дүрмийг жишиг болгож болно.

Гурав. Ёс зүйн зарчим

3.1. Төрийн захиргааны албан хаагч нь үйл ажиллагаандаа дор дурдсан зарчмыг баримтална.

- шударга ёсны;
- хууль дээдлэх;
- тэгш байдал;
- хариуцлага хүлээх;
- олон нийтэд үйлчлэх.

Дөрөв. Ёс зүйн эрхэмлэн дээдлэх зүйлс

4.1. Төрийн захиргааны албан хаагч нь энэ дүрмийн 3.1-д заасан зарчмын хүрээнд төрийн бодлого, байгууллагын зорилт, чиг үүргийг хэрэгжүүлж, төрийн үйлчилгээг үзүүлэхдээ дор дурдсан зүйлсийг эрхэмлэн дээдэлнэ:

4.1.1. шударга ёсны зарчмын хүрээнд: хүлээсэн үүрэгтээ үнэнч байж, нийтийн ашиг сонирхолд захирагдан ашиг сонирхлын зөрчилд автахгүй байх, хууль бус, шударга бус явдалтай заларшгүй байж, бусдыг манлайлах;

4.1.2. хууль дээдлэх зарчмын хүрээнд: төрийн бодлого, шийдвэрийг боловсруулах болон төрийн албаны бүхий л үйл ажиллагаанд Үндсэн хууль, бусад хуулийг ямагт дээдлэн сахих;

4.1.3. тэгш байдлын зарчмын хүрээнд: бусад төрийн албан хаагч болон үйлчлүүлэгч, иргэн бүртэй адил тэгш, алагчлалгүй харьцан байгууллагын хөгжилд өөрийн хувь нэмрийг оруулах;

4.1.4. хариуцлага хүлээх зарчмын хүрээнд: албан үүргээ

гүйцэтгэхэд шаардлагатай өөрийн мэдлэг чадварыг байнга дээшлүүлж, хийсэн ажлынхаа гүйцэтгэл, үр дүнгийн төлөө бүрэн хариуцлага хүлээх;

4.1.5. олон нийтэд үйлчлэх зарчмын хүрээнд: төрийн үйлчилгээг олон нийтэд чанартай, хүртээмжтэй, шуурхай, соёлтой хүргэж, тэдний итгэлийг хүлээж ажиллах.

Тав. Ёс зүйн хэм хэмжээ

5.1. Төрийн захиргааны албан хаагч нь энэхүү дүрмийн 4.1.1-д заасан эрхэмлэн дээдлэх зүйлсийн хүрээнд дор дурдсан ёс зүйн хэм хэмжээг дагаж мөрдөнө:

5.1.1. өөрийн өмчийн байдал, тэдгээрт орсон өөрчлөлт, орлогын талаар эрх бүхий байгууллагад үнэн зөв мэдээлэх;

5.1.2. Хөдөлмөрийн хууль, байгууллагын хөдөлмөрийн дотоод журамд заасны дагуу ажлын цагийг бүрэн, үр бүтээлтэй ашиглах;

5.1.3. үндсэн ажлаасаа гадуур хуулиар зөвшөөрснөөс бусад ажил үүрэг эрхлэхгүй байх;

5.1.4. өргөсөн тангарагтаа үнэнч байж, эх орон, ард түмнийхээ эрх ашгийг хувийн ашиг сонирхлоос ямагт дээгүүр тавьж, өөрт олгогдсон бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхдээ ашиг сонирхлын зөрчил үүсгэж болзошгүй аливаа нөхцөл байдлаас татгалзах;

5.1.5. албан үүргээ гүйцэтгэсэн болон гүйцэтгээгүйн улмаас ашиг сонирхол нь хөндөгдөх дотоод, гадаадын аливаа иргэн, хуулийн этгээдэд давуу байдал олгох, тэдэнтэй үгсэн тохирох, амлалт өгөх, тэднээс шан харамж, хөнгөлөлттэй үйлчилгээ, зээл авах, хууль бус бусад хангамж эдлэхгүй байх.

5.2. Төрийн захиргааны албан хаагч нь энэхүү дүрмийн 4.1.2-т заасан эрхэмлэн дээдлэх зүйлсийн хүрээнд дор дурдсан ёс зүйн хэм хэмжээг дагаж мөрдөнө:

5.2.1. Үндсэн хууль, бусад хууль тогтоомж, эрх зүйн акт, байгууллагын хэмжээнд дагаж мөрдөж байгаа соёл, дэг журам, дүрэм, зааврыг чанд баримтлах;

5.2.2. харьяа дээд шатны албан тушаалтныг төрийн бодлого боловсруулах, асуудал шийдвэрлэх, шийдвэр гаргахад нь хуульд

нийцсэн, бодит баримт нотолгоонд тулгуурласан, үндэслэл бүхий үнэн зөв мэдээлэл, мэргэшлийн зөвлөгөөгөөр хангах;

5.2.3. хууль зөрчсөн, албан тушаалын байдлаа урвуулан ашигласан болон ёс зүйн хэм хэмжээг зөрчсөн аливаа үйлдэлтэй эвлэршгүй байж, энэ тухай эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд мэдээлэх;

5.2.4. албан үүргээ гүйцэтгэж байхдаа төр, байгууллага, хувь хүний хуулиар хамгаалагдсан нууцыг задруулахгүй байж, хувийн болон бусдын ашиг сонирхлын төлөө ашиглах, албан ёсны аливаа мэдээллийг эрх бүхий албан тушаалтны зөвшөөрөлгүйгээр тараахгүй байх;

5.2.5. төрийн байгууллагын эд хөрөнгө, техник хэрэгсэл, албаны мэдээллийг албаны бус зорилгоор ашиглахгүй байх.

5.3. Төрийн захиргааны албан хаагч нь энэхүү дүрмийн 4.1.3-т заасан эрхэмлэн дээдлэх зүйлсийн хүрээнд дор дурдсан ёс зүйн хэм хэмжээг дагаж мөрдөнө:

5.3.1. албан тушаалын бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхдээ иргэд, үйлчлүүлэгч, хамтран ажиллагсадтайгаа эелдэг, адил тэгш, хүлээцтэй, хүндэтгэлтэй харилцаж, төрийн үйлчилгээг чирэгдэл, ялгаварлалгүйгээр хөнгөн шуурхай хүргэх;

5.3.2. төрийн үйлчилгээ үзүүлэхдээ хүнийг үндэс, угсаа, хэл, арьсны өнгө, нас, хүйс, нийгмийн гарал, байдал, хөрөнгө чинээ, эрхэлсэн ажил, албан тушаал, шашин шүтлэг, үзэл бодол, боловсрол, эрүүл мэндийн байдал, бэлгийн хандлагаар нь ялгаварлан гадуурхахгүй байх;

5.3.3. танил тал, найз нөхөд, гэр бүл, төрөл садангийн хүмүүс ажиллаж байгаа байгууллага, тэдний ашиг сонирхолтой холбоотой асуудлаар шийдвэр гаргах, албаны нэр барих зэргээр албан тушаал, эрх мэдлээ хууль бусаар ашиглахыг цээрлэх;

5.3.4. албан тушаалын бүрэн эрхээ урвуулан ашиглах, бусдыг дарамтлах, хавчин гадуурхах, эрхшээлдээ байлгахыг хориглох;

5.3.5. бусад албан хаагчийн үйл ажиллагаанд хууль бусаар нөлөөлөх, саад болох, хууль бус үйлдэл хийхийг шаардах, үүрэг даалгавар өгөхийг хориглох.

5.4. Төрийн захиргааны албан хаагч нь энэхүү дүрмийн 4.1.4-т заасан эрхэмлэн дээдлэх зүйлсийн хүрээнд дор дурдсан ёс зүйн хэм хэмжээг дагаж мөрдөнө:

5.4.1. өөрийн мэдлэг чадвар, дадал туршлагаа байнга хөгжүүлж, төрийн албаны нэр хүндийг ямагт дээдлэх;

5.4.2. ажлын байр (албан тушаал)-ны тодорхойлолтод заасан зорилго, зорилт, чиг үүргийн хэрэгжилтийг биеллэн хангах;

5.4.3. удирдлагын санаа бодолд нийцэх эсэхийг үл харгалзан тэдний гаргах шийдвэрээс үүдэн гарч болзошгүй үр дагавар, сөрөг талыг урьдчилан анхааруулж байх;

5.4.4. захирах, захирагдах ёсны зарчмыг баримталж, тодорхой асуудлаар өөр саналтай байсан ч удирдлагаас гаргасан хуульд нийцсэн шийдвэр, өгсөн үүрэг даалгаврыг цаг тухайд нь биелүүлэх;

5.4.5. албан үүргээ гүйцэтгэж байхдаа буюу ажлын байрандаа согтууруулах ундаа, мансууруулах бодис хэрэглэх, этгээд байдлаар хувцаслах, бүдүүлэг зан авир гаргахыг цээрлэх;

5.4.6. албан ажилд шаардлагатай мэдээллийг санаатайгаар нуун дарагдуулах, удирдлагын шийдвэр гаргах үйл ажиллагаанд саад учруулахыг цээрлэх;

5.4.7. байгууллагынхаа зорилт, чиг үүргийг хэрэгжүүлэх талаар төрийн байгууллагаас явуулж байгаа бодлого, үйл ажиллагааг эсэргүүцсэн мэдээ, мэдээлэл тараахгүй байх.

5.5. Төрийн захиргааны албан хаагч нь энэхүү дүрмийн 4.1.5-д заасан эрхэмлэн дээдлэх зүйлсийн хүрээнд дор дурдсан ёс зүйн хэм хэмжээг дагаж мөрдөнө:

5.5.1. албан үүргээ хэрэгжүүлэхдээ хүний нэр төр, алдар хүнд, эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг дээдлэн хүндэтгэх;

5.5.2. төрийн албаны соёл, дэг журмыг баримтлан иргэдтэй төлөв төвшин харилцах;

5.5.3. иргэдэд үзүүлэх төрийн үйлчилгээг эсхлэх дүрсэм, журмын дагуу цаг алдалгүй, ил тод, түргэн шуурхай хүргэх.

**МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН
ТОГТООЛ**

2011 оны 01 дүгээр
сарын 07-ны өдөр

Дугаар 02

Улаанбаатар
хот

**Хуульч сонгон шалгаруулах тухай хуулийн
18 дугаар зүйлийн 18.1 дэх хэсгийн 18.1.2 дахь
заалт Үндсэн хуулийн Тавин нэгдүгээр зүйлийн
3, 4 дэх хэсгийн заалтыг зөрчсөн эсэх тухай
маргааныг эцэслэн шийдвэрлэсэн тухай**

Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааны
танхим 12.50 цаг

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн их суудлын хуралдааныг Үндсэн хуулийн цэцийн орлогч дарга Н.Жанцан даргалж, гишүүн П.Очирбат, Ж.Амарсанаа, Д.Наранчимэг, Ц.Сарантуяа, Д.Мөнхгэрэл /илтгэгч/, Б.Пүрэвням нарын бүрэлдэхүүнтэй, нарийн бичгийн даргаар Н.Болортунгалагийг оролцуулан Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааны танхимд нээлттэй хийв.

Үндсэн хуулийн цэцийн их суудлын хуралдаанд хүсэлт гаргагч Улсын дээд шүүхийн төлөөлөгч Захиргааны хэргийн танхимын тэргүүн О.Зандраа, Улсын дээд шүүхийн Иргэний хэргийн танхимын тэргүүн Ц.Амарсайхан болон Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн Х.Тэмүүжин нар оролцов.

Үндсэн хуулийн цэцийн их суудлын хуралдаанаар Хуульч сонгон шалгаруулах тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1.2-т "хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр энэ хуулийн 17.2-т заасан сургалтад хамрагдаагүй, авбал зохих багц цагийг хангаагүй;" гэсэн нь Үндсэн хуулийн Тавин нэгдүгээр зүйлийн 3, 4 дэх хэсгийн заалтыг зөрчсөн эсэх тухай маргааныг дахин хянан хэлэлцэж, эцэслэн шийдвэрлэв.

Нэг. Монгол Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгчийн 2010 оны 9 дүгээр сарын 24-ний өдрийн 77 дугаар захирамжаар томилогдсон Улсын дээд шүүхийн итгэмжилсэн төлөөлөгчдийн 2010 оны 10 дугаар сарын 11-ний өдрийн 1/3230 дугаар албан бичгээр Үндсэн хуулийн

цэцэд хандаж гаргасан хүсэлтэд:

"...Хуульчдаас сонгон шалгаруулах тухай хууль анх 2003 оны 5 дугаар сарын 22-нд батлагдснаар Монгол Улсад шүүгч, прокурор, өмгөөлөгч, нотариатчаар ажиллах эрх зүйчид дэлхий нийтийн жишгийн дагуу хуульчийн сонгон шалгаруулалтад орж, тэнцсэн байх шаардлагатай болсон. Эрх зүйн аль ч тогтолцоотой улс хуульчдаа сонгон шалгаруулах өөрийн журамтай байдаг боловч зөвхөн сонгон шалгаруулалтад тэнцсэн, улмаар хуульч цолтой болсон этгээд л цаашид шүүгч, прокурор, нотариатч, өмгөөлөгчөөр ажиллах эрхтэй байдаг нь энэхүү шалгалтын гол агуулга болдог.

Хуульч сонгон шалгаруулах тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга 2007 оны 8 дугаар сарын 02-ны өдөр батлагдаж, энэ хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.1 дэх хэсэгт "Хуульч нь хууль зүйн үргэлжилсэн сургалтад хамрагдаж, 3 жил тутам сургалтын тодорхой багц цаг хангаж байх үүрэг хүлээнэ.", 18 дугаар зүйлийн 18.1.2-т "хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр энэ хуулийн 17.2-т заасан сургалтад хамрагдаагүй, авбал зохих багц цагийг хангаагүй," бол хуульчийн гэрчилгээг хүчингүй болгохоор заасан нь Хуульч сонгон шалгаруулах тухай хуулийн 1 дүгээр зүйлийн 1.1., 3 дугаар зүйлийн 3.1.1., 16 дугаар зүйлийн 16.3., Шүүхийн тухай хуулийн 28 дугаар зүйлийн 28.1.3., 41 дүгээр зүйлийн 41.1 дэх хэсэгт заасан зохицуулалттай зөрчилдөж байгаагаас гадна Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг, Тавин нэгдүгээр зүйлийн 3, 4 дэх хэсэгт заасан зарчмуудтай нийцэхгүй байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавин нэгдүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэгт "Хууль зүйн дээд боловсролтой, мэргэжлээрээ арваас доошгүй жил ажилласан, Монгол Улсын гучин таван нас хүрсэн иргэнийг Улсын дээд шүүхийн шүүгчээр, хууль зүйн дээд боловсролтой, гурваас доошгүй жил мэргэжлээрээ ажилласан Монгол Улсын хорин таван нас хүрсэн иргэнийг бусад шүүхийн шүүгчээр томилж болно," гэж заажээ. Шүүхийн тухай хуулийн 28 дугаар зүйлд зааснаар шүүгчид нэр дэвшихэд Үндсэн хуулийн дээрх болзлыг хангасан байхаас гадна ял шийтгүүлж байгаагүй, хуульч сонгон шалгаруулах тухай хуульд заасан сонгон шалгаруулалтад тэнцэж, гэрчилгээ авсан байх шаардлагыг тавьжээ. Хуульч сонгон шалгаруулах тухай хууль батлагдснаар Дээд боловсролын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт ороогүй бөгөөд уг хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.3 дахь хэсэгт заасан тодорхойлолттой нийцэхгүй хэдий ч Үндсэн хуульд заасан "хууль

зүйн дээд боловсролтой” гэдэгт эрх зүйн мэргэжлээр дээд боловсрол эзэмшсэн, хуульчийн сонгон шалгаруулалтад тэнцсэн гэх хоёр болзлыг нэгтгэн ойлгож, Шүүхийн тухай хуулиар тогтоосон шаардлагыг Үндсэн хуультай зөрчилдөөгүй гэж хүлээн зөвшөөрдөг юм гэхэд хуульчийн сонгон шалгаруулалтад тэнцсэн тухайн гэрчилгээ хүчинтэй болохыг 3 жил тутам, шүүгчээр ажиллах дээд талын 35 жилд 15 удаа баталсан байх шаардлагыг Үндсэн хуульд нийцсэн гэж үзэх нь учир дутагдалтай юм.

Нөгөө талаар, шүүгчээр ажиллах хүнд Үндсэн хуулиар тавигддаг шаардлагыг агуулгынх нь хэмжээнд өргөжүүлж, нэмэлт болзол тавьсан нь хуулиар тогтоосон журам ба түүнийг даган мөрдөх нь Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан хууль дээдлэх зарчимд харшлаагүй гэж үзэж болно. Гэтэл Үндсэн хууль болон Шүүхийн тухай хуульд заагдаагүй нэмэлт болзол буюу хуульчийн сонгон шалгаруулалтад тэнцсэн гэрчилгээг Хуульч сонгон шалгаруулах ажлыг зохион байгуулах орон тооны бус зөвлөл 3 жил тутам баталгаажуулсан байх бодит нөхцлийг бүрдүүж буй Хуульч сонгон шалгаруулах тухай хуулийн дээрх хоёр заалт Үндсэн хуулийн Тавин нэгдүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасантай нийцээгүй гэж үзэж байна.

Шүүгчид нэр дэвшигчид тавигддаг шаардлага шүүгчээр ажиллаж буй этгээдэд хамааралтай гэдэг нь ойлгомжтой ба шүүгчид нэр дэвшиж, томилогдох үед ял шийтгэлгүй байсан, эсхүл дээд боловсрол эзэмшсэн диплом хуурамч нь илэрвэл шүүгчийн ажлаас огцруулах нь тодорхой билээ. Тэгвэл хуульчийн гэрчилгээ хүчингүй болсон тохиолдолд тухайн шүүгч нь шүүгчид нэр дэвшигчийн байр сууринд ч хүрэхээргүй болох тул мөн л шүүгчийн албан тушаалд үлдэх боломжгүй болно. Гэтэл шүүгчийг чөлөөлөх, огцруулах үндэслэлийг тодорхойлсон Шүүхийн тухай хуулийн 58, 59 дүгээр зүйлд уг үндэслэл тусгагдаагүй учир Хуульч сонгон шалгаруулах тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1.2-т заасан зохицуулалт агуулгын хувьд Үндсэн хуулийн Тавин нэгдүгээр зүйлийн 4 дэх хэсгийг зөрчсөн гэж үзэхээр байна. Үндсэн хуулийн уг заалтыг зөрчихгүйгээр шүүгчийг албан тушаалд хэвээр үлдээвэл Шүүхийн тухай хууль болон Хуульч сонгон шалгаруулах тухай хуулийн шаардлагыг зөрчиж, хуульч биш этгээдээр шүүн таслах ажиллагааг эрхлүүлэх үндэслэл бүрдэж, улмаар Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан хууль дээдлэх зарчмыг зөрчихөд хүргэнэ. Энэ тохиолдолд Үндсэн хуулийн Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан хууль, шүүхийн өмнө бүгд тэгш эрхтэй байх

шаардлага ч зөрчигдөх болно.

Эцэст нь шүүгчийн хараат бус байдлын үндсэн баталгааны нэгд түүний халдашгүй, хугацаагүй томилоо ордог ба шүүгчээр томилогдоход тавигддаг болзол, шүүгчээс чөлөөлөх, огцруулах үндэслэлүүд зөвхөн хуульд заасан, туйлын тодорхой байх шаардлагатайг Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий Ассамблейн 1985 оны 11 дүгээр сарын 29-ний өдрийн, 1985 оны 12 дугаар сарын 13-ны өдрүүдийн 40/32, 40/146 тоот тогтоолоор зөвшөөрөгдсөн "Шүүхийн байгууллагын хараат бус байдлын талаарх үндсэн зарчим"-уудад онцгойлон тусгасан байдаг. Тийм учраас эдгээр асуудлаар тодорхой бус байдал үүсэх үндэслэлийг бүрдүүлсэн хуулийн дээрх заалт Үндсэн хуулийн Тавин нэгдүгээр зүйлийн 4 дэх хэсэгт заасан шаардлагыг зөрчснөөр Үндсэн хуулийн Дөчин есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт тунхагласан шүүгчийн хараат бус байдлын баталгааг хөндөнө гэж үзэж байна.

Хуульч сонгон шалгаруулах тухай хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.1, 18 дугаар зүйлийн 18.1.2 дахь заалтын зохицуулалт нь Монгол Улсын Үндсэн хуульд нийцэж байгаа эсэх талаар дүгнэлт гаргаж өгнө үү" гэжээ.

Хоёр. Монгол Улсын Их Хурлын даргын 2010 оны 11 дүгээр сарын 01-ний өдрийн 158 дугаар захирамжаар томилогдож Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдаанд оролцсон Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн Х.Тэмүүжин Үндсэн хуулийн цэцэд ирүүлсэн тайлбартаа:

"1. Үндсэн хуулийн Дөчин есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт "Шүүгч хараат бус байж, гагцхүү хуульд захирагдана.", Тавин нэгдүгээр зүйлийн 4 дэх хэсэгт "Үндсэн хууль, Шүүхийн тухай хуульд заасан үндэслэл, шүүхийн хүчин төгөлдөр шийдвэрийн дагуу огцруулах, эсхүл хүсэлтээр нь чөлөөлөхөөс бусад тохиолдолд аль ч шатны шүүхийн шүүгчийг огцруулахыг хориглоно." гэж заасан нь шүүгчийн хараат бус, шүүхийн бие даасан байдал, хэний ч нөлөөнд автахгүй байх чухал ач холбогдлыг нь харгалзан Үндсэн хуулиар баталгаажуулж өгсөн байна. Мөн Шүүхийн тухай хуулиар Шүүхийн ерөнхий зөвлөл шүүгчийг хуульчдаас сонгох, нэр дэвшүүлэх, бүртгэх, шалгалт авах, хэлэлцэх, томилох асуудлыг зохион байгуулах талаар тодорхой заасан ба Шүүхийн тухай хуулийн 59 дүгээр зүйлд шүүгчийг огцруулах үндэслэлийг заасан байна.

Хуульч сонгон шалгаруулах тухай хуульд хууль зүйн үргэлжилсэн сургалтад хамрагдаж, 3 жил тутам сургалтын тодорхой багц цаг хангаагүй бол гэрчилгээ хүчингүй болохоор заасан нь шүүгч, прокурор, нотариатч, өмгөөлөгчийн эрх олгох шалгалтад орох, шүүгч, прокурор, нотариатч, өмгөөлөгчөөр ажиллаж байгаа бүх хуульчдын мэргэжил мэдлэгээ дээшлүүлэхэд тавигдаж байгаа шаардлага болохоос бус тэр хүнийг тухайн ажил мэргэжлээс нь огцруулах үндэслэл болно гэсэн агуулгаар оруулаагүй болно. Тухайлбал: Шүүхийн тухай хуулийн 28 дугаар зүйлийн 28.1.3-д шүүгчид нэр дэвшүүлэхэд Хуульч сонгон шалгаруулах тухай хуульд заасан сонгон шалгаруулалтад тэнцэж, гэрчилгээ авсан байхыг шаардсан болохоос бус Үндсэн хууль болон Шүүхийн тухай хуульд хуульчийн сонгон шалгаруулалтад тэнцээгүй тохиолдолд гэрчилгээ нь хүчингүй болж байгаа нь шүүгчийг огцруулах үндэслэл болно гэж заагаагүй болохыг анхаарна уу.

2. Улсын дээд шүүхийн хүсэлтэд: "Хуульч сонгон шалгаруулах тухай хуулийн 1 дүгээр зүйлийн 1.1., 3 дугаар зүйлийн 3.1.1., 16 дугаар зүйлийн 16.3., Шүүхийн тухай хуулийн 28 дугаар зүйлийн 28.1.3., 41 дүгээр зүйлийн 41.1 дэх хэсэгт заасан заалтуудтай зөрчилдөж байна" гэжээ.

Улсын Их Хурал нь Үндсэн хуулийн Хорин тавдугаар зүйлд зааснаар хууль батлах, нэмэлт өөрчлөлт оруулах бүрэн эрхтэй ба энэ эрхээ хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа нь үргэлжлэн явагддаг байнгын ажиллагаатай болно. Цаашид хуулийг боловсронгуй болгох зорилгоор хууль санаачлагчаас Хуульч сонгон шалгаруулах тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах, түүнд холбогдох хуулиудын төслийг Улсын Их Хуралд өргөн барьсан тохиолдолд хуулийг боловсронгуй болгох ажил хийгдэх бүрэн боломжтой гэдгийг тэмдэглэх нь зүйтэй байна...

4. Улсын дээд шүүхийн хүсэлтэд: "Хуульч сонгон шалгаруулах тухай хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.4 дэх хэсэг Үндсэн хуулийн холбогдох заалттай нийцэхгүй байна" гэжээ.

Хуульч сонгон шалгаруулах тухай хуулийн агуулга нь хуульчийн сонгон шалгаруулалтад тэнцэж гэрчилгээ авсан Монгол Улсын иргэн /шүүгчийн албан тушаал эрхлэх сонгон шалгаруулалтад орох, нотариатын болон өмгөөллийн үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл авах мэргэшлийн шалгалтад оролцох, прокуророор ажиллах эрх авах шалгалтад

орох, мөн дээрх мэргэжлүүдээр ажиллаж байгаа бүх хүн хамаарна/-ний мэргэжил, мэдлэгийг тасралтгүй сургалтаар дээшлүүлэх, цаашлаад хууль хэрэглэх төвшинд ажиллах боломжтой боловсон хүчин бэлтгэх үндсэн зорилгыг агуулсан ба хуульчийн сургалтад хамрагдах журмыг Хуульч сонгон шалгаруулах орон тооны бус зөвлөл тогтоож байхаар хуульчилсан нь Үндс хуулийн дээр дурдс заалтуудтай зөрчилдсөн гэх үндэслэлгүй байна. Энэ нь шүүгчээр ажиллах хүнд Үндсэн хууль болон Шүүхийн тухай хуулиар тавигддаг шаардлагыг агуулгынх нь хэмжээнд өргөжүүлж байгаа ач холбогдол бүхий заалт юм." гэсэн байна.

Гурав. Үндсэн хуулийн цэцийн 2010 оны 11 дүгээр сарын 24-ний өдрийн дунд суудлын хуралдаанаар энэхүү маргааныг хэлэлцэж 08 дугаар дүгнэлт гаргасан байна. Уг дүгнэлтийн үндэслэл хэсэгт:

"1. Хуульч сонгон шалгаруулах тухай хуульд зааснаар шүүгчид хууль зүйн үргэлжилсэн сургалтад хамрагдах үүрэг хүлээлгэхдээ зохих багц цагийг хангаагүйн төлөө орон тооны бус зөвлөлөөс хуульчийн гэрчилгээг нь хүчингүй болгохоор зохицуулсан нь шүүгчид тавих Үндсэн хуулийн шаардлагыг хэт явцууруулж, Үндсэн хуулийн зөрчлийн шинжийг агуулж байна. Хуульч сонгон шалгаруулах ажлыг зохион байгуулах орон тооны бус зөвлөл гэрчилгээг хүчингүй болгосноор шүүгч ажил үүргээ үргэлжлүүлэн гүйцэтгэх боломжгүй болохоор байгаа нь шүүгчийг огцруулах, чөлөөлөх талаарх Үндсэн хуулийн заалтад нийцээгүй байна.

Үргэлжилсэн сургалтын багц цагийг хангах үүргээ биелүүлээгүй нь хуульчийн гэрчилгээг хүчингүй болгох үндэслэл биш боловч шүүгч, прокурор, өмгөөлөгч, нотариатч энэ үүргээс чөлөөлөгдөхгүй бөгөөд энэ нь мэргэжлийн ёс зүйг баримтлах, ажил хэргийн чадвар, мэргэжлийн түвшингээ байнга дээшлүүлэх хуулийн шаардлагад нийцэж байна.

Хуульчийн сонгон шалгаруулалтад тэнцэж, хуульчийн үргэлжилсэн сургалтад хамрагдаж байгаа хуульч үүргээ биелүүлэх хууль зүйн хариуцлагыг Улсын Их Хурлаас оновчтой тогтоох шаардлагатай байна...

3. Төрөөс хуульч, түүний дотор шүүгчийн мэдлэг, мэргэшлийг байнга дээшлүүлэх, хууль хэрэглэх ур чадварыг нь дээшлүүлэх сургалт зохион байгуулахаар зохицуулсныг, мөн сургалтад хамрагдах журмыг тогтоох субъект нь хуульч сонгон шалгаруулах ажлыг эрхлэн гүйцэтгэх

орон тооны бус зөвлөл байхаар хуульчилсныг Үндсэн хуулийн зөрчил гэж үзэх боломжгүй байна.” гэжээ.

Тогтоох хэсэгт:

“...5. Хуульч сонгон шалгаруулах тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1.2 дахь заалтын “хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр энэ хуулийн 17.2-т заасан сургалтад хамрагдаагүй, авбал зохих багц цагийг хангаагүй,” гэсэн нь Үндсэн хуулийн Тавин нэгдүгээр зүйлийн 3 дахь хэсгийн “Хууль зүйн дээд боловсролтой, мэргэжлээрээ арваас доошгүй жил ажилласан, Монгол Улсын гучин таван нас хүрсэн иргэнийг Улсын дээд шүүхийн шүүгчээр; хууль зүйн дээд боловсролтой, гурваас доошгүй жил мэргэжлээрээ ажилласан Монгол Улсын хорин таван нас хүрсэн иргэнийг бусад шүүхийн шүүгчээр томилж болно.” мөн зүйлийн 4 дэх хэсгийн “Үндсэн хууль, шүүхийн тухай хуульд заасан үндэслэл, шүүхийн хүчин төгөлдөр шийдвэрийн дагуу огцруулах, эсхүл хүсэлтээр нь чөлөөлөхөөс бусад тохиолдолд аль ч шатны шүүхийн шүүгчийг огцруулахыг хориглоно.” гэснийг зөрчсөн байна.

6. Хуульч сонгон шалгаруулах тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1.2 дахь заалтын “хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр энэ хуулийн 17.2-т заасан сургалтад хамрагдаагүй, авбал зохих багц цагийг хангаагүй,” гэснийг Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт заасны дагуу 2010 оны 11 дүгээр сарын 24-ний өдрөөс эхлэн түдгэлзүүлсүгэй...” гэжээ.

Дөрөв. Үндсэн хуулийн цэцийн 2010 оны 08 дугаар дүгнэлтийг Улсын Их Хурал 2010 оны 12 дугаар сарын 02-ны өдөр чуулганы нэгдсэн хуралдаанаараа хэлэлцээд хүлээн зөвшөөрөх боломжгүй гэсэн 71 дүгээр тогтоол гаргасан байна. Уг тогтоолд:

“Хуульч сонгон шалгаруулах тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1.2 дахь заалтын “хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр энэ хуулийн 17.2-т заасан сургалтад хамрагдаагүй, авбал зохих багц цагийг хангаагүй,” гэсэн нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавин нэгдүгээр зүйлийн 3 дахь хэсгийн “Хууль зүйн дээд боловсролтой, мэргэжлээрээ арваас доошгүй жил ажилласан, Монгол Улсын гучин таван нас хүрсэн иргэнийг Улсын дээд шүүхийн шүүгчээр; хууль зүйн дээд боловсролтой, гурваас доошгүй жил

мэргэжлээрээ ажилласан Монгол Улсын хорин таван нас хүрсэн иргэнийг бусад шүүхийн шүүгчээр томилж болно.” мөн зүйлийн 4 дэх хэсгийн “Үндсэн хууль, шүүхийн тухай хуульд заасан үндэслэл, шүүхийн хүчин төгөлдөр шийдвэрийн дагуу огцруулах, эсхүл хүсэлтээр нь чөлөөлөхөөс бусад тохиолдолд аль ч шатны шүүхийн шүүгчийг огцруулахыг хориглоно.” гэснийг зөрчсөн байна” гэсэн Үндсэн хуулийн цэцийн 2010 оны 11 дүгээр сарын 24-ний өдрийн 08 дугаар дүгнэлтийг хүлээн зөвшөөрөх боломжгүй гэж үзсүгэй.” гэжээ.

Тав. Монгол Улсын Их Хурлын даргын 2010 оны 12 дугаар сарын 24-ний өдрийн 186 дугаар захирамжаар Үндсэн хуулийн цэцийн их суудлын хуралдаанд оролцох итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр томилогдсон Улсын Их Хурлын гишүүн Х.Тэмүүжин Үндсэн хуулийн цэцэд ирүүлсэн тайлбартаа:

“...Цэцийн дээрх шийдвэр нь Үндсэн хуулийн цэцээр эцэслэн батлагдвал хуульчдын дунд болоод нийгэмд олон сөрөг үр дагаврыг авчрах тул уг байдлаас сэргийлэх зорилгоор Шүүхийн тухай, Прокурорын байгууллагын тухай, Нотариатын тухай, Өмгөөллийн тухай хуулиудад нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийг Улсын Их Хуралд өргөн барьж батлуулах нь зүйтэй гэсэн саналыг Улсын Их Хурлын гишүүдээс гаргаж байсан болно.

Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдаанаар маргааныг хянан хэлэлцэх явцад Улсын дээд шүүхийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч: “хуульчийн сонгон шалгаруулалтанд тэнцэж гэрчилгээ авсан хуульч нь хууль зүйн үргэлжилсэн сургалтад хамрагдаж 3 жил тутам сургалтын тодорхой багц цагаа хангаагүйгээс хуульчийн гэрчилгээг нь хүчингүй болгохоор заасан зохицуулалтыг Шүүхийн тухай хуулийн 58, 59 дүгээр зүйлд тусгаж өгөөгүйгээс тухайлбал, шүүгч болохоор зорьж байгаа хүн шүүгчид нэр дэвших боломжоо алдах, шүүгчээр ажиллаж байгаа шүүгч тухайн ажилдаа үлдэх боломжгүй болно” гэсэн тайлбар, Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч: Хуулийн дээрх зохицуулалт нь Үндсэн хуулийн зөрчил гэхээсээ илүү хууль хоорондын уялдаа холбоо, хуулийг боловсронгуй болгох асуудал байгаа тул Улсын Их Хурал бүрэн эрхийнхээ хүрээнд нэлэ ларалтэй Шүүхийн тухай, Прокурорын Байгууллагын тухай, Нотариатын тухай, Өмгөөллийн тухай хуулиудын харилцаагын тогтолцоонд

дээрх хуулийн зохицуулалт хийх нь зүйтэй юм гэсэн хариу тайлбаруудыг хийж байсныг анхаарвал зохино.

Улсын дээд шүүх 2007 онд батлагдсан Хуульч сонгон шалгаруулах тухай хуульд зааснаар нийт хуульчид 3 жил тутмын хууль зүйн үргэлжилсэн сургалтад хамрагдсан эсэх, багц цагаа хангасан эсэхийг дүгнэн үзээд хууль хоорондын зөрчлийг арилгуулахаар Улсын Их Хуралд хандах байтал өөрсдийн эрх ашгийн үүднээс энэ цаг үеэс өрсөж мэргэшил, ур чадвар, мэдлэгээрээ дулимаг, мэргэшлийн сургалтад хамрагдаагүй шүүгчдийг тухайн эрхэлж байгаа ажилд нь авч үлдэх, хуульчдын дунд явуулж байгаа сургалтыг үл ойшоосон байдал гаргаж шууд Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж Үндсэн хуулийн зөрчил байна гэсэн дүгнэлт гаргуулан хүчингүй болгох гэж байгаа нь Үндсэн хуулийн Дөчин есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн "шүүгч хараат бус байж, гагцхүү хуульд захирагдана" гэсэн заалтыг зөрчихөд хүргэж байна.

Ийм учраас Хуульч сонгон шалгаруулах тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1.2 дахь заалт Үндсэн хуулийн Тавин нэгдүгээр зүйлийн 3, 4 дэх хэсгийг зөрчөөгүй байх тул Үндсэн хуулийн цэцийн их суудлын хуралдаанаар Үндсэн хуулийн цэцийн 08 дугаар дүгнэлтийг хүчингүй болгох шийдвэр гаргаж өгнө үү" гэжээ.

ҮНДЭСЛЭЛ:

1. Хуульч сонгон шалгаруулах тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1.2 дахь заалтад "хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр энэ хуулийн 17.2-т заасан сургалтад хамрагдаагүй, авбал зохих багц цагийг хангаагүй," гэсэн нь Үндсэн хуулийн Тавин нэгдүгээр зүйлийн 3, 4 дэх хэсгийн заалтыг зөрчсөн тухай Үндсэн хуулийн цэцийн 2010 оны 08 дугаар дүгнэлт хууль зүйн үндэслэлтэй байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран дөрөвдүгээр зүйл, Жаран зургадугаар зүйлийн 3, 4; Үндсэн хуулийн цэцийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 1; Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 31 дүгээр зүйлийн 2; 32 дугаар зүйлийн 2; 36 дугаар зүйлийн 3, 4 дэх хэсгийн заалтыг тус тус удирдлага болгон

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН НЭРИЙН ӨМНӨӨС ТОГТООХ НЬ:

1. Хуульч сонгон шалгаруулах тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1.2 дахь заалтад “хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр энэ хуулийн 17.2-т заасан сургалтад хамрагдаагүй, авбал зохих багц цагийг хангаагүй,” гэсэн нь Үндсэн хуулийн Тавин нэгдүгээр зүйлийн 3 дахь хэсгийн “Хууль зүйн дээд боловсролтой, мэргэжлээрээ арваас доошгүй жил ажилласан, Монгол Улсын гучин таван нас хүрсэн иргэнийг Улсын дээд шүүхийн шүүгчээр; хууль зүйн дээд боловсролтой, гурваас доошгүй жил мэргэжлээрээ ажилласан Монгол Улсын хорин таван нас хүрсэн иргэнийг бусад шүүхийн шүүгчээр томилж болно.” мөн зүйлийн 4 дэх хэсгийн “Үндсэн хууль, шүүхийн тухай хуульд заасан үндэслэл, шүүхийн хүчин төгөлдөр шийдвэрийн дагуу огцруулах, эсхүл хүсэлтээр нь чөлөөлөхөөс бусад тохиолдолд аль ч шатны шүүхийн шүүгчийг огцруулахыг хориглоно.” гэсэн заалтыг зөрчсөн байх тул хүчингүй болгосугай.

2. Монгол Улсын Их Хурлын 2010 оны 12 дугаар сарын 02-ны өдрийн “Үндсэн хуулийн цэцийн 2010 оны 08 дугаар дүгнэлтийн тухай” 71 дүгээр тогтоолыг хүчингүй болгосугай.

3. Энэхүү тогтоол гармагцаа хүчин төгөлдөр болохыг дурдсугай.

ДАРГАЛАГЧ

Н.ЖАНЦАН

ГИШҮҮД

**П.ОЧИРБАТ
Ж.АМАРСАНАА
Д.НАРАНЧИМЭГ
Ц.САРАНТУЯА
Д.МӨНХГЭРЭЛ
Б.ПҮРЭВНЯМ**

Хаяг:

“Төрийн мэдээлэл” эмхтгэлийн редакци,

Улаанбаатар-12, Төрийн ордон 124 тоот

И-мэйл: turin_medeel@parliament.mn

Утас: 262420, 329612

Хувийн хуудас 3

Индекс: 14003

Улсын Их Хурлын Төмөр газрын хэвлэл эхсэлт хэвлэл

Утас 329487